

Hrozba vojnového konfliktu medzi NATO a Varšavskou zmluvou a úlohy operačného agentúrneho prieskumu vojenskej rozviedky ČSSR (60. a 70. roky 20. storočia).

plk. v.v. Dr. Miloslav Púčik, CSc., VHÚ Bratislava

Zameranie a úlohy Spravodajskej správy Generálneho štábu Československej ľudovej armády (GŠ ČSLA)¹ určila predovšetkým realita začlenenia Československej socialistickej republiky (ČSSR) a jej armády do tzv. Východného bloku. V tomto kontexte je potrebné aj túto spravodajskú službu skúmať a hodnotiť.

Zo zmluvného systému vyplývali ČSSR záväzky spojené so zabezpečením bezpečnosti nielen západného krídla tohto bloku, ale aj ako celku. ČSLA sa stala súčasťou prvého strategického sledu spojených ozbrojených síl Varšavskej zmluvy (VZ). Koaličné a najmä sovietske záujmy boli záväzné vo všetkých rozhodujúcich „štátno-politických“ a „vojensko-doktrínálnych“ otázkach.

Územie bývalej ČSSR bolo označené za dôležitý strategický faktor „Západného priestoru vedenia bojovej činnosti“. V ňom sa nachádzal aj „Stredoeurópsky priestor vedenia bojovej činnosti“, ktorý vojenský stratégovia vyhodnotili ako priestor budúceho vojnového konfliktu.

Vojenský stratégovia VZ vyhodnotili „Západný priestor vedenia bojovej činnosti“ ako hlavné nástupište vojsk Organizácie Severoatlantickej zmluvy (NATO) pre prípravu a vedenie operácií pozemných vojsk a letectva proti krajinám tzv. Východného bloku. Z geografického hľadiska a možností vedenia vojenských operácií rôzneho charakteru a rozsahu sa tento priestor delil na strategické a operačné smery.

Strategické smery: „Severný strategický smer“ a „Južný strategický smer“. Operačné smery: „Prialpský“, „Pražsko – sársky“, „Juhofrancúzsky“, „Západofrancúzsky“, „Jutlandský“, „Severoholandský“, „Rurský“, „Luxemburský“, „Severofrancúzsky“ a „Juhobaltský“.

Celková hĺbka tohto priestoru sa odhadovala na 1 500 – 2 000 kilometrov (km), šírka 850 – 1 250 km (na území „kapitalistických“ štátov sa hĺbka odhadovala na 1 100 – 1 200 km –

---

¹ V archívnych dokumentoch, ktoré sa nachádzajú vo fonde ZSGŠ Archivu bezpečnostných složek v Prahe, je uvádzaný spracovateľom aj názov „vojenské výzvedné spravodajstvo“. Bežne sa používajú aj pojmy „vojenská rozviedka“, „vojenské spravodajstvo“, „vojenská tajná služba“ a „vojenská špionáž“. Sú to synonymá. Niektoré z nich sú už archaizmy. Spravodajská správa GŠ ČSLA vznikla v dôsledku reorganizácie ČSLA (1950), keď 2. oddelenie Hlavného štábu bolo reorganizované a premenované na spravodajské oddelenie. Na jar 1951 (niektoré pramene uvádzajú aj jeseň 1951) z tohto oddelenia vznikla Spravodajská správa GŠ ČSLA. Za jej náčelníka bol ustanovený genmjr. A. Racek.

pozn. P. M.). Tieto rozmery ho predurčovali na vykonanie strategickej operácie s hodnotou niekoľkých operačných zväzov a operačných strategických zväzov.

Vojenské rozvedky Varšavskej zmluvy predpokladali, že NATO bude schopné kedykoľvek realizovať dlhodobý (10 dní až 1,5 mesiaca) a strednodobý variant (3 dni až 10 dní) prechodu na vojnový stav. Na základe vyhodnotenia získaných relevantných informácií vojenský spravodajský analytici konštatovali, že NATO v priebehu 80. rokov 20. storočia dosiahne stav, kedy bude schopné zrealizovať krátkodobý variant (2 až 3 dni). Varšavská zmluva sa na tento variant pripravovala a v tomto smere aj koncipovala zamerania a úlohy jednotlivým vojenským rozvedkam členských štátov. Priorita spočívala v zámere získať strategickú iniciatívu a znížiť mieru rizika momentu strategického prekvapenia (ambícia eliminovať ho a znížiť tak na nulovú hodnotu bola nereálna – pozn. M. P.).

V novom bezpečnostnom modeli, ktorý bol determinovaný podmienkami gradujúcej tzv. studenej vojny a pretrvávajúcou potenciálnou hrozbou vzájomnej vojenskej konfrontácie dvoch vojensko-politických blokov zohrávala bývalá ČSSR špecifickú úlohu.

Jej územie sa nachádzalo v priestore, ktorý okrem iného tvoril súčasť tzv. nárazníkového pásma obidvoch ideologicky znepriatelených blokov.²

Význam tohto priestoru je potrebné hodnotiť aj v spojitosti s faktom, že územie ČSSR ležalo naprieč predpokladanej hlavnej osi každej väčšej vojenskej operácie európskeho významu. Zohrávalo dôležitý význam v povojnovej Európe a vo vojensko-strategickom uvažovaní obidvoch vojensko-politických blokov. Kontakt s južným bokom bývalej Nemeckej demokratickej republiky (NDR) a dôležitosť hranice s NATO ohrozovali kryt sovietskeho tzv. železného trojuholníka, ktorý bol tvorený bývalými sovietskymi baltskými republikami a časťou teritória severozápadného Ruska.³

Teritórium ČSSR zaujímalo strategicky dôležitú pozíciu v línii dotyku s potenciálnym „nepriateľom – NATO“. Táto línia, nazývaná ako tzv. obranná línia Varšavskej zmluvy, sa

---

² Pozri: PÚČIK, Miloslav. The East-West security system and the Czechoslovak army in the first half of the 1960s. In *The Journal of Slavic Military Studies*. Vol. 10, No. 4 (December 1977), pp. 44-79.

PÚČIK, Miloslav. Czechoslovakia and its Army in a Buffer Zone of „East – West“ (Period: 1960 – 1968 – August). In *Vojenská história*, 2018, roč. 22, č. 3, s. 95-126. ISSN 1335-3314.

³ Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha (VÚA – VHA), Ministerstvo národnej obrany (MNO), fond (f.), Sekretariát MNO (S MNO), 1966, sign. č. 24 – 5/2 – 4.

začínala na severozápade tzv. východonemeckou obrannou líniou, prechádzala územím Čiech, Moravy, Slovenska a pokračovala na juhovýchode tzv. maďarskou obrannou líniou.⁴

Z hľadiska Slovenska, Čiech a Moravy možno konštatovať, že i napriek permanentnej príprave Varšavskej zmluvy a NATO na vojnový konflikt a ich polohe v centre potenciálneho priestoru európskej vojrovej činnosti neprechádzal územím ČSSR žiadny vojenský strategický smer. Geostrategický význam jeho polohy bol daný, okrem iného, i faktom, že toto územie oddeľovalo, ale súčasne aj prepájalo priestorom tzv. Moravskej brány hlavný európsky strategický smer, nachádzajúci sa severne, a južný, tzv. pomocný strategický smer.⁵

Ovládnutie územia ČSSR umožňovalo voľnejšie a pružnejšie manévrovanie na hlavných strategických smeroch. Na rozdiel od Slovenska sa poloha Čiech nachádzala v súvislom priestore, ktorým prechádzal strategicko-operačný smer Praha – Nürnberg (Norimberg) – Strasbourg (Štrasburg) – Dijon a opačne.

Poloha ČSSR bola z hľadiska vojenského obranného uvažovania nevýhodná, pretože teoretickú hodnotu obrany znižoval nepriaznivý rovnobežkový a poludníkový rozmer spoločného štátu a celková dĺžka jeho hraníc so susedmi.⁶

Vojenski stratégovia Spojeného velenia Varšavskej zmluvy členili územie ČSSR na dva relatívne samostatné celky, a to česko-moravský geostrategický priestor a slovenský geostrategický priestor. Obidva priestory boli prepojené s časťou územia Slovenska – Záhorím, ktoré je súčasťou tzv. Karpatského oblúka. (V niektorých úvahách sa Záhorie vyčleňovalo zo slovenského geostrategického priestoru a bolo začleňované do česko-moravského geostrategického priestoru – pozn. M. P.). Česko-moravský geostrategický priestor bol vyhodnotený ako náročný na vedenie obranného boja. Vytváral vhodné geografické podmienky pre rozsiahle vojenské operácie.

Z vojensko-geografického hľadiska sa územie ČSSR delilo na dva odlišné celky: „západný“ (na západ od čiary Opava – Brno, Znojmo – pozn. M. P.), ktorý ohraničovali pohoria Českej

---

⁴ VÚA – VHA, f. MNO/ S MNO, 1967, sign. č. 24 – 5/1 – 2.

VÚA – VHA, f. MNO/ Organizačná a mobilizačná správa (OMS) Generálny štáb Československej ľudovej armády (GŠ ČSLA), 1967, sign. č. 1 – 4/1.

⁵ VÚA – VHA, f. MNO/ S MNO, 1966, sign. č. 24 – 5/2 – 4.

⁶ Tamže.

vysočiny, a „východný“ (na východ od čiary Český Těšín – Holešov – Bratislava – pozn. M. P.), ktorého kostrou bola časť veľkého tzv. Karpatského oblúka.⁷

Územie ČSSR sa ako celok stalo významným faktorom v predpokladanom „Stredoeurópskom priestore bojovej činnosti“. Svojím hornatým povrchom sa podstatne líšilo od jeho ostatných častí. Súčasne oddelovalo jeho rozsiahlejšiu severnú časť od južnej. Operačná správa Generálneho štábu Československej ľudovej armády a vojenský stratégovia štábu Spojených ozbrojených síl Varšavskej zmluvy územie ČSSR hodnotili, popri alpskom horskom systéme v Rakúsku a Švajčiarsku, ako najmenej vhodný priestor pre vedenie útočných operácií v strednej Európe.⁸ V tzv. cieľovej analýze vypracovanej na úrovni Generálneho štábu ČSLA sa konštatovalo, že územie bývalej ČSSR poskytovalo veľké možnosti a výhodné podmienky pre vedenie obrannej činnosti.⁹

Z geografického aspektu bol česko-moravský geostrategický priestor vyhodnotený ako málo vhodný na vedenie obrannej činnosti. Naopak, odporúčal sa pre vedenie rozsiahlych vojenských útočných operácií.¹⁰ Slovenský geostrategický priestor bol vyhodnotený ako účinnejší na vedenie obrannej činnosti.¹¹ Vylučovala sa však v ňom možnosť vedenia tzv. priestorovej obrany. V tomto priestore vojenský odborníci Spojeného vojenského velenia Varšavskej zmluvy a Generálneho štábu ČSLA vylučovali vedenie rozsiahlych vojenských útočných a obranných operácií pozemného či vzdušného charakteru.¹²

Vyššie uvedené aspekty čiastočne ovplyvňovali dislokáciu a organizačnú výstavbu ČSLA. Táto zložitá problematika vyplývala, okrem iného, aj z predpokladanej „koaličnej obrany“ a teoreticky uvažovaného „koaličného útoku“ síl Varšavskej zmluvy (niektorí historici nerozlišujú rozdiel medzi operačným plánom a vojenským cvičením a dopúšťajú sa tak zásadnej chyby – pozn. M. P.). V predpokladanom najpravdepodobnejšom variante budúcej vojny mala ČSLA spolu s Národnou ľudovou armádou NDR a sovietskymi jednotkami dislokovanými na území NDR pôsobiť ako armáda prvého sledu s úlohou zabezpečiť

---

⁷ VÚA – VHA, f. MNO/ Operačná správa (OS GŠ ČSLA), 1962, sign. č. 18 – 3/10.

⁸ Tamže.

⁹ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSLA, 1967, sign. č. 40 – 60/11.

¹⁰ Tamže.

¹¹ Archív „Komisie vlády Slovenskej republiky na analýzu historických udalostí obdobia rokov 1967 – 1970“, Politologický kabinet Slovenskej akadémie vied (A KV SR), Bratislava, f. Archiv Česko-slovenské armády, Olomouc (A Č-SA), škatuľa (šk.), číslo (č.) 1.

¹² VÚA – VHA, f. MNO/ OMS GŠ ČSLA, 1969, sign. č. 1 – 3/1.

vytvorenie podmienok pre nasadenie druhého strategického sledu vojsk Varšavskej zmluvy do približne 70 hodín.¹³

Operačné plánovanie Generálnemu štábu ČSLA direktívne určil štáb Spojených ozbrojených síl Varšavskej zmluvy. Na základe súčasného vedeckého poznania možno konštatovať, že plnilo najmä funkciu nástroja na presadenie strategických plánov Generálneho štábu Sovietskej armády v európskom priestore vedenia bojovej činnosti.

Ďalšie úlohy ČSLA vyplývali z jej operačno-strategického postavenia a začlenenia do vojensko-politického bloku. Z uvedených dôvodov bola ČSLA ako celok prinútená cieľavedome a systematicky sa pripravovať na variant „agresie NATO“ zo smerov západného a juhozápadného a súčasne na útok západným a juhozápadným smerom. Priestor bývalej ČSSR bol teoreticky predurčený na vedenie vojenských operácií v celkovom počte približne 15 divízií pozemného vojska.

ČSLA sa musela cieľavedome a systematicky pripravovať na variant „agresie NATO“ zo smerov západného a juhozápadného a súčasne na útok západným a juhozápadným smerom. Viac ako 80 percent ľudského potenciálu, zbraní a bojovej techniky bolo dislokovaných v blízkosti pomyselne deliacej línie medzi blokmi. V súvislosti s tlakom mocenských elít satelitov sovietskeho bloku bola ČSSR prinútená udržiavať na počet obyvateľov najvyšší početný stav armády v rámci tohto vojensko-politického bloku.¹⁴

V predstavách sovietskych politických a vojenských stratégov zostávala vo vyššie uvedených súvislostiach poloha ČSSR prioritná. Sovietska mocenská elita od prvej polovice 60. rokov minulého storočia vyvíjala úsilie a neskôr gradujúci tlak na rozmiestnenie časti sovietskych vojsk v priestore ČSSR. Spočiatku sa jej snaha koncentrovala na presadenie rozmiestnenia zvláštnych útvarov vysokofrekvenčného utajeného spojenia a neskôr i pozemných vojsk.¹⁵

V súvislosti s predpokladanými plánmi NATO si velenie Spojených ozbrojených síl Varšavskej zmluvy uvedomovalo dôležitosť územia ČSSR. Predstavovalo významný koridor k operačno-strategickým objektom Poľska a čiastočne Maďarska a ďalej umožňovalo

---

¹³ A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 157.

¹⁴ A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 155.

A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 157.

¹⁵ A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 169.

A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 24.

peniknutie na územie Rumunska.¹⁶ Cez územie ČSSR bol teoreticky možný obchvat bývalej NDR z juhu. Podľa názorov vojenských stratégov Varšavskej zmluvy to v konečnom dôsledku umožňovalo rozdeliť zoskupenie ozbrojených síl tzv. východného bloku na dva izolované celky.¹⁷

Spojené velenie Varšavskej zmluvy začlenilo ozbrojené sily NATO do dvoch operačných sektorov.¹⁸ Operačné územia „Severná Európa“, „Stredná Európa“ a „Južná Európa“ tvorili „európsky operačný sektor“.

Operačné územie – „Stredná Európa“ teoreticky vytváralo dôležitý geostrategický a geopolitický priestor, v ktorom sa s vysokou pravdepodobnosťou predpokladal „agresívny úder“ proti krajinám tzv. socialistického tábora.¹⁹

Hlavné európske strategické a operačné smery v „Západnom priestore bojovej činnosti“ boli vyhodnotené mimo územie bývalej ČSSR. V 60. rokoch minulého storočia GŠ ČSLA vyhodnotil vo vzťahu k územia republiky dôležité operačné smery, a to Praha, Plzeň, Saar a opačne a Brno, Wien (Viedeň), München (Mníchov) a opačne.²⁰

Jedným z najvýznamnejších operačných smerov bol v danom období operačný smer Viedeň – Přerov – Ostrava a opačne, ktorý rozdeľoval územie ČSSR na dve časti. Súčasne spájajal a oddeľoval od seba hlavný európsky strategický smer Paríž – Moskva a opačne a jeho tzv. pomocný južný európsky strategický smer Kluj (Kluž) – Nürnberg (Norimberg) a opačne.²¹ Uvedený operačný smer mal v priestore od štátnych hraníc po Znojmo šírku približne 70 km a predpokladanú kapacitu do jednej armády s deviatimi divíziami.²² Na východ od Brna sa zužoval približne v 50-kilometrovom úseku a pri priechode tzv. Moravskou bránou do hrdla, ktoré bolo široké 15 až 20 km.²³

Operačné smery na území Slovenska v 60. rokoch minulého storočia neboli vyhodnotené ako dôležité, pretože mali len taktický význam. Výnimkou bol operačný smer, ktorý prechádzal

---

¹⁶ In *Vojenské rozhledy*, 1992, č. 4. s. 49.

¹⁷ A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 25.

¹⁸ Tamže.

¹⁹ Tamže.

²⁰ A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 157.

²¹ Tamže.

²² VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSLA, 1967, sign. č. 2/1.

²³ Tamže.

údolím rieky Váh.²⁴ Podľa názorov vojenských odborníkov z Operačnej správy GŠ ČSĽA a veliteľstva Východného vojenského okruhu mal malú kapacitu a dal sa prehradiť na mnohých miestach.²⁵ Približne od úrovne Piešťan sa rozširoval, smeroval k Bratislave a postupne ústil do širokej nížiny.²⁶

V 60. rokoch 20. storočia vojenská koncepcia Varšavskej zmluvy vychádzala z predpokladu rýchleho a ofenzívneho nasadenia niekoľkých tankových armád rozdelených do operácií zahrnujúcich rozsiahle územia. Ťažiskom uskutočnenia kalkulovaných operácií mal byť „Stredoeurópsky priestor vedenia bojovej činnosti“ (v niektorých dokumentoch bol tento priestor označený aj ako operačné územie „Stredná Európa“ – pozn. M. P.) a zvlášť územie Nemeckej spolkovej republiky (NSR) s plánovanou okupáciou v priebehu troch vzájomne sa prekrývajúcich fáz.²⁷

Vojenski stratégovia Varšavskej zmluvy konštatovali, že význam „Západoeurópskeho priestoru bojovej činnosti“ určovala najmä geografická poloha, vhodné klimatické a prírodné podmienky, vysoko rozvinutá vojensko-ekonomická základňa, značný počet ľudských a materiálových zdrojov a vysoký stupeň operačnej prípravy jednotlivých štátov.²⁸ Uvedený priestor si podľa názorov sovietskych vojenských stratégov „...priam vynucoval vykonanie strategickej operácie hodnotou niekoľkých operačných zväzov, operačných a strategických zväzov a z hľadiska rozmiestnenia štátov Varšavskej zmluvy bude vedená jednoznačne vojskami spojeneckého zloženia...“.²⁹

Vojenské strategické cvičenia armád VZ v 60. rokoch minulého storočia overovali vojenskú stratégiu Sovietskeho zväzu (ZSSR). Jej základným rysom bolo prevedenie včasného jadrového úderu na hĺbku predpokladanej úlohy bojovej činnosti v súčinnosti s útočnými operáciami.³⁰

Predstavy sovietskych vojenských a politických kruhov spočívali v tom, že jednotky tzv. severného pásma z operačných území „Severná Európa“ a „Stredná Európa“ alebo aspoň

---

²⁴ A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 157.

²⁵ A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 154.

²⁶ A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 155.

²⁷ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSĽA, 1967, sign. č. 17841.

²⁸ A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 155.

²⁹ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSĽA, 1967, sign. č. 28/4.

³⁰ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSĽA, 1967, sign. č. 17/7 – 14.

vybrané nesovietske vojenské formácie bližšie neurčeného stupňa bude možné rozvinúť v súčinnosti so sovietskymi divíziami za účelom nielen útočných, ale už i plánovaných obranných operácií proti NATO.

Realizovať modelové situácie akejsi „pružnej odvety“ či tzv. nejadrovej prestávky³¹ a teoretické úvahy v predpokladanom variante ozbrojeného konfliktu s ideologickým nepriateľom vyžadovalo disponovať spoľahlivými nesovietskymi vojenskými formáciami satelitov tzv. východného bloku, na území ktorých sa nachádzal predpokladaný frontový priestor. V uvedenej súvislosti operačná smernica, ktorú vypracoval generálny štáb sovietskych ozbrojených síl, určila ČSLA úlohu: „absorbovať“ predpokladaný prvý úder vyčlenených vojenských síl NATO, poskytnúť podporu, súčinnosť a zaistiť nasadenie ďalších strategicko-operačných sledov sovietskych vojsk.³²

Z hľadiska dislokácie boli motostrelecké divízie a tankové divízie v období pred vojenskou intervenciou časti vojsk Varšavskej zmluvy v auguste 1968 rozmiestnené nerovnomerne po celom území ČSSR. Najvyššia koncentrácia v súvislosti s blokovou doktrínou bola v priestoroch hraníc s NSR a Rakúskom. Išlo o vojenskú silu v hodnote 9 divízií, z toho 5 motostreleckých a 4 tankových divízií. Teritórium Slovenska zahrňovalo tankovú divíziu, ktorá vznikla v roku 1966 reorganizáciou motostreleckej divízie.³³

V hodnotenom období vojenský teoretici a stratégovia Varšavskej zmluvy dospeli k záveru, že predpokladaná svetová vojna bude z hľadiska použitých prostriedkov, raketovou jadrovou vojnou. Ďalšie kalkulácie ústili do teoreticky najpravdepodobnejšieho záveru, že budúca vojna sa začne prekvapením, bez predchádzajúcich preskupovaní vojsk. Mali to byť tie, ktoré sa na začiatku 60. rokov 20. storočia nachádzali v predpokladaných geografických priestoroch bojovej činnosti.³⁴

Spracované dobové analýzy predpokladali, že potenciálny vojnový konflikt bude charakteristický masovým použitím jadrových a raketových zbraní obidvoch ideologicky znepriatelených blokov.³⁵ Uvedený teoreticky predpokladaný variant podstatne menil dovtedy

---

³¹ A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 24.

³² VÚA – VHA, f. MNO/ S MNO ČSSR, 1966, sign. č. 24 – 4 /1.

³³ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSLA, 1962, sign. č. 18 – 3/10.

³⁴ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSLA, 1962, sign. č. 17 – 4/11.

VÚA – VHA, f. MNO/ S MNO ČSSR, 1966, sign. č. 24 – 4/1.

³⁵ VÚA – VHA, f. MNO/ OMS GŠ ČSLA, 1969, sign. č. 1 – 2/2.

platné vojensko-teoretické uvažovanie, charakter, formy a spôsoby vedenia bojovej činnosti, ako i organizáciu armád a druhov vojsk.

Vojenské rozvedky Varšavskej zmluvy predpokladali, že najpravdepodobnejší scenár bude charakteristický „...premenlivosťou situácie, nasadením množstva techniky a ľudí a zložitou manévrou...priestorovým rozšírením bojových akcií s pomerne vysokou dynamickosťou...“³⁶

Realita existencie kvalitatívne nových zbraní hromadného ničenia znamenala okrem zásadných zmien v názoroch na vedenie vojnových operácií, v príprave, v plánovaní, vytvorení nových špeciálnych druhov vojsk a prostriedkov aj zásadné prehodnotenie použitia klasických druhov vojsk a zbraní vo vzťahu k predpokladanému použitiu jadrove-raketových zbraní.³⁷

Vojenský stratégovia Varšavskej zmluvy spoločne so spravodajskými analytikmi vojenských rozvedok vypracovali v období druhej polovice 60. rokov minulého storočia modelové situácie vypuknutia vojnového konfliktu. V nich dominovali nasledujúce dva teoreticky najpravdepodobnejšie nižšie uvedené varianty.

1) Ozbromými silami NATO, nachádzajúcimi sa v deň „D“ v predpokladanom priestore vedenia bojovej činnosti, ktorých prvá operačná zostava mohla byť zosilnená a uvedená do bojovej pohotovosti pod zámienkou cvičenia alebo „...pod inými vhodnými zámienkami...“³⁸

2) Po čiastočnom skrytom rozvinutí ozbrojených síl NATO a vytvorení potrebného zoskupenia na najdôležitejších strategických a operačných smeroch.³⁹

V podkladových materiáloch vypracovaných Operačnou a Spravodajskou správou Generálneho štábu ČSLA bol vyššie uvedený druhý variant uvádzaný ako najpravdepodobnejší. Tento názor obidve správy GŠ ČSLA argumentačne obhajovali „...analýzou strategickej koncepcie a súčasným stavom a rozložením pozemných síl ideologického nepriateľa...“⁴⁰ Obidva varianty, podľa vojenských predstaviteľov Varšavskej

---

³⁶ A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 155.

³⁷ Tamže.

³⁸ Tamže.

³⁹ A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 156.

⁴⁰ A KV SR, Bratislava, f. A Č-SA, Olomouc, f. 855/šk. č. 155.

zmluvy, nevyučovali scenár masového použitia jadrových zbraní s využitím momentu prekvapenia.⁴¹

Z dostupných archívnych materiálov vyplýva, že najpravdepodobnejšia vojenská koncepcia velenia Spojených ozbrojených síl Varšavskej zmluvy z roku 1965 vychádzala z predpokladu, že po obrannej fáze by plynule nadväzovala fáza ofenzívneho nasadenia tankových zväzov do dynamických operácií, zahrňujúcich veľké územia proti vojskám vopred určeného ideologického nepriateľa. Rozhodujúcim priestorom týchto operácií malo byť opäť operačné územie „Stredná Európa“, zvlášť teritórium bývalej NSR⁴² (v dobových dokumentoch GŠ ČSĽA bol používaný aj pojem „Západné Nemecko“ – pozn. M. P.).

Pre front ČSĽA (v niektorých archívnych dokumentoch sa aj Západný vojenský okruh označoval ako „front“ – pozn. M. P.) bola z hľadiska jeho predpokladaného pásma pôsobenia dôležitá časť „Západoeurópskeho priestoru bojovej činnosti“. Na východe ju ohraničovala: západná hranica ČSSR, na západe rieka Rhein (Rýn), na severe mestá Cheb a Wiesbaden, na juhu severné hranice Rakúska a Švajčiarska. Potenciálny priestor bojovej činnosti sa rozprestieral v južnej polovici územia bývalej NSR s rozlohou asi 100 000 km²) a rozmermi v smere východ – západ 350 km, sever – juh 270 km.⁴³

Uvedeným územím prechádzali dva operačné smery. Operačná správa GŠ ČSĽA a štáb Spojených ozbrojených síl VZ ich pre frontovú operáciu ČSĽA vyhodnotili ako veľmi dôležité:

1) Operačný smer Praha – Plzeň – Norimberg – Saarbrücken a opačne. Nazýval sa aj ako tzv. plzenský smer. Prechádzal stredom predpokladaného „Západného priestoru bojovej činnosti“. Smeroval najkratšou cestou cez určené politické a hospodárske centrá k mestu Köln am Rhein (Kolín nad Rýnom) a ďalej do oblasti Severného Porýnia – Falcka.⁴⁴

Operačné ciele boli stanovené takto: „...zničiť hlavné predpokladané zoskupenia vojsk, ovládnuť norimberskú priemyselnú oblasť, ovládnuť široké predmostia na dôležitej vodnej tepne Rýn a dosiahnuť sársko-lotrinskú ekonomickú oblasť...“⁴⁵

---

⁴¹ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSĽA, 1967, sign. č. 17 – 4/17.

⁴² VÚA – VHA, f. MNO/ OMS GŠ ČSĽA, 1967, sign. č. 1/6 – 8.

⁴³ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSĽA, 1990, sign. č. 10099.

⁴⁴ Tamže.

⁴⁵ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSĽA, 1970, sign. č. 19 – 1/3.

Celková hĺbka operačného smeru z priestoru okolia Prahy do priestoru mesta Saarbrücken sa odhadovala na 550 až 600 km a po prekročení štátnej hranice ČSSR približne 400 km. Vzdialenosť k rieke Rýn – vytypovanému operačnému cieľu („Bližšia úloha“ frontovej operácie – pozn. M. P.), sa uvádzala okolo 300 km, t. j. približne hĺbka jednej armádnej útočnej operácie.⁴⁶

Priemerná šírka operačného smeru bola uvádzaná od 100 do 120 km, čo predstavovalo kapacitu pre 5 až 6 zväzkov. Smerom k západu od hranice bývalej ČSSR sa šírka zväčšovala a podľa kalkulácií Operačnej správy GŠ ČSLA umožňovala teoretické zvýšenie počtu útočiacich zväzkov.⁴⁷ Vojenský odborníci GŠ ČSLA odhadovali šírku operačného smeru medzi okrajmi vysočín Rhön a Schwäbischer Jura sa podľa údajov vojenských odborníkov GŠ ČSLA uvádzala v rozmedzí od 150 do 200 km. V okolí rieky Rýn sa opäť medzi pohoriami Hunsrück a Schwarzwald (Čierny les) zužovala na 100 km.⁴⁸

Operačná správa GŠ ČSLA predpokladala, že rozvíjanie tempa útoku by ovplyvňovali prirodzené obranné čiary. Tieto vytvárali najmä pásma vysočín, pohorí a vodných tokov. Konfigurácia terénu bola dôležitým faktorom, pretože mohla mať vplyv na spomalenie pohybu tankových vojsk.⁴⁹

Najvhodnejšie podmienky pre vysoké tempo útočnej operácie boli vyhodnotené v priestore okolo mesta Norimberg a na jednotlivých smeroch pozdĺž hlavných komunikácií.⁵⁰ Severná časť, na smere Cheb, Bayreuth, Bamberg, sa najčastejšie uvádzala ako „zvlášť vhodná“, pretože sa v nej nachádzala sieť výkonných komunikácií a väčšie plochy dostupného terénu pre tanky.⁵¹

Celú strednú oblasť operačného smeru vyhodnotili ako „vhodnú“ pre plánovanie atómových úderov.⁵² Operačná správa GŠ ČSLA v tzv. cieľovej analýze konštatovala značný výskyt

---

⁴⁶ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSLA, 1970, sign. č. 22 – 1/13.

⁴⁷ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSLA, 1970, sign. č. 1 – 4/16.

⁴⁸ VÚA – VHA, f. MNO/ Náčelník GŠ ČSLA (N GŠ ČSLA), 1970, sign. č. 2 – 1/7.

⁴⁹ VÚA – VHA, f. MNO/ Kolégium MNO ČSSR (K MNO ČSSR), 1970, sign. č. 1 /5 – 2.

⁵⁰ VÚA – VHA, f. MNO/ K MNO ČSSR, 1970, sign. č. 1 /12 – 4/9.

⁵¹ VÚA – VHA, f. MNO/ K MNO ČSSR, 1970, sign. č. 1 /12 – 4 – 19.

⁵² VÚA – VHA, f. MNO/ K MNO ČSSR, 1970, sign. č. 1 /12 – 4/22.

priemyselných a komunikačných objektov, pomerne plochý terén a s tým súvisiacu ľahkú zraniteľnosť vojsk.⁵³

V priestore operačného smeru predpokladali dislokáciu väčšiny odpaľovacích základní taktických riadených striel rozmiestnených na území bývalej NSR. Prvú líniu vytypovali vo vzdialenosti približne 180 – 200 km od štátnej hranice ČSSR, a to na čiare: Gemünden am Main, Würzburg, Crailsheim a Ulm.

Operačný agentúrny prieskum (OAPs) vojenskej rozvedky zistil hlavné sústredenie základní odpaľovacích zariadení v priestore západne od rieky Rýn v kraji Rheinland-Pfalz, najmä v okolí miest Kaiserslautern, Simmern a Bitburg.⁵⁴ V priestore celého operačného smeru sa predpokladalo 21 vybudovaných alebo budovaných základní odpaľovacích zariadení.⁵⁵ Z celkového uvedeného počtu agentúrne prostriedky zistili 16 základní západne od rieky Rýn.⁵⁶

Generálny štáb ČSLA predpokladal, že vyššie uvedené základne sa nachádzali v blízkosti významných leteckých základní, ktoré mali zabezpečovať rýchly prísun rakiet a pohonných hmôt vzdušnou cestou. Proti vzdušnému napadnutiu boli základne chránené protiletadlovými riadenými strelami a vzdušný prieskum zabezpečovali „zvláštne rádiolokačné stanice“.⁵⁷

Hustota letiskovej siete sa dala teoreticky využiť najmä taktickým letectvom na podporu činnosti pozemných vojsk. Najbližšie k štátnej hranici ČSSR, vo vzdialenosti približne 50 km, boli na čiare: Bayreuth, Wilseck, Hohenfels a Regensburg vybudované letiská II. a III. triedy.⁵⁸ Ďalšie letiskové priestory a letiská I. až III. triedy sa nachádzali v hĺbke pásma operačného smeru vo vzdialenostiach 100 až 400 km od štátnej hranice s ČSSR.⁵⁹

Za najdôležitejší letiskový rajón sa v tzv. cieľovej analýze GŠ ČSLA považoval priestor: Sembach, Pferdsfeld, Bitburg a Zweibrücken vo vzdialenosti 350 až 400 km od štátnej

---

⁵³ VÚA – VHA, f. MNO/ K MNO ČSSR, 1970, sign. č. 6 /1 – 1.

⁵⁴ VÚA – VHA, f. MNO/ S MNO ČSSR, 1971, sign. č. 50/1 – 5.

⁵⁵ VÚA – VHA, f. MNO/ OMS GŠ ČSLA, 1971, sign. č. 1/2/2.

⁵⁶ VÚA – VHA, f. MNO/ Kancelária ministra národnej obrany ČSSR (Ka MNO ČSSR), 1972, sign. č. 1/12 – 1.

⁵⁷ VÚA – VHA, f. MNO/ Štátny tajomník MNO ČSSR (ŠT MNO ČSSR), 1972, sign. č. 1/12 – 1.

⁵⁸ VÚA – VHA, f. MNO/ Ka MNO ČSSR, 1978, sign. č. 6/10.

⁵⁹ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSLA, 1978, sign. č. 2/2.

hranice ČSSR.⁶⁰ V uvedenom priestore sa údajne nachádzali najkvalitnejšie letiská, z ktorých väčšina mohla byť zásobovaná prostredníctvom naftovodov.

Zvláštny význam mali letiská Bitburg, Hahn a Sembach, pretože vojenská rozvedka na nich predpokladala rozmiestnenie „*lietadiel – nosičov atómových zbraní*“ a v ich blízkosti aj dislokáciu „...*najbojaschopnejších jednotiek*...“.⁶¹

Systém protivzdušnej obrany (PVO) v rámci popisovaného operačného smeru mal byť podľa informácií GŠ ČSĽA a štábu Spojených ozbrojených síl VZ budovaný podľa zásad prípravy bojovej zóny „*Stredoeurópskeho priestoru bojovej činnosti NATO*“.⁶² Teoretické úvahy vojenských odborníkov tzv. Východného bloku predkladali zo strany NATO použitie stíhacieho letectva, protiletadlového delostrelectva a účinných protiletadlových riadených striel.

V priestoroch severného operačného smeru a južného operačného smeru prostriedky agentúrneho prieskumu vytypovali päť najdôležitejších priemyselných centier, ktorých „...*ovládnutie bude znamenať nielen ochromenie hospodárstva Nemeckej spolkovej republiky, ale i ochromenie a znemožnenie mobilizácie vojsk*...“ , pretože v týchto priestoroch bola i najvyššia koncentrácia obyvateľstva.⁶³

Tri významné centrá na severnom operačnom smere sa nachádzali v priestoroch :1) Forchheim, Fürth, Norimberg a Lauf; 2) Frankfurt am Main (Frankfurt nad Mohanom), Wiesbaden, Ludvigshafen, Darmstadt a Aschaffenburg; 3) Saarbrücken, Zweibrücken, Niesau a Saarlouis.

Na južnom operačnom smere boli vytypované nasledujúce centrá :1) Mníchov, Augsburg, Dachau; 2) Stuttgart (Štuttgart), Ludwigsburg a Kirchheim.⁶⁴

Operačný smer Brno – Wien – Passau – München – Basel (Bazilej) a opačne. Nazýval sa ako tzv. mníchovský, alebo alpský. Z územia západných Čiech na uvedený smer nadväzovali dva pomocné operačné smery: České Budějovice – Linz a opačne a Vimperk – Passau a opačne.⁶⁵

---

⁶⁰ VÚA – VHA, f. MNO/ OMS GŠ ČSĽA, 1978, sign. č. 5/59.

⁶¹ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSĽA, 1980, sign. č. 25060.

⁶² VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSĽA, 1980, sign. č. 25930.

⁶³ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSĽA, 1980, sign. č. 25117.

VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSĽA, 1980, sign. č. 25552.

⁶⁴ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSĽA, 1980, sign. č. 25390.

Vo vypracovaných operačných plánoch sa nachádza aj variant, ktorý akceptoval neutralitu Rakúska.⁶⁶ Vyššie uvedené operačné pásma v tomto variante oddeľovala hranica: Domažlice, Gunzenhausen, Stuttgart a Saverne. Teoreticky tak vzniklo útočné pásmo pre dve „vševojskové“ armády.

Obidva vyššie uvedené operačné smery mali podľa dobových hodnotení na území ČSSR šírku 110 km. Na rieke Rýn sa pre severný operačný smer kalkulovalo so šírkou 150 km a pre južný 140 km. Územie, ktorým prechádzali obidva operačné smery, bolo hodnotené ako vhodné pre použitie tankových vojsk.⁶⁷

Južná časť územia, najmä vo východnej časti, vytvárala viac prírodných prekážok. Z tohto aspektu GŠ ČSĽA a štáb Spojených ozbrojených síl VZ vypracovali variant, v ktorom predpokladali, že postup na južnom smere bude „značne nižší“, než na severnom smere.⁶⁸ Predpokladané tempo sa podľa teoretických úvah malo priblížiť hodnote 70 km/h.

Pri určení úloh armádam sa počítalo s ovládnutím vyššie uvedených priemyselných centier, letísk, mostov a stálych odpaľovacích zariadení zbraní hromadného ničenia. Schválený zámer spočíval v ochromení hospodárstva, narušení mobilizácie a „citel'nom oslabení“ aktívnych zásob „nepriateľa“. Takto mali byť vytvorené optimálne podmienky pre rýchle rozvíjanie ďalších útočných operácií.⁶⁹

Pre tankové zväzky boli vyhodnotené tieto najvhodnejšie smery: na severnom smere na krídlach úderného zoskupenia armády.⁷⁰ Na južnom smere: Klatovy, Straubing a ďalej medzi riekami Donau (Dunaj) a Isar na smere Augsburg, Freiburg a Belfort. Súčasne nedopustiť, aby došlo ku koncentrácii vojsk pri prechodoch cez Český les, Šumavu, Dunaj a Rýn. V týchto priestoroch boli predpokladané „...výhodné podmienky pre zničenie našich vojsk zbraňami hromadného ničenia nepriateľa...“⁷¹

---

⁶⁵ VÚA – VHA, f. MNO/ Ka MNO ČSSR, 1985, sign. č. 70128.

⁶⁶ VÚA – VHA, f. MNO/ Sekretariát Náčelníka GŠ ČSĽA (S N GŠ ČSĽA), 1985, sign. č. 9901.

⁶⁷ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSĽA, 1987, sign. č. 74602.

⁶⁸ VÚA – VHA, f. MNO/ Ka MNO ČSSR, 1989, sign. č. 60173.

⁶⁹ VÚA – VHA, f. MNO/ OS GŠ ČSĽA, 1988, sign. č. 76631.

⁷⁰ VÚA – VHA, f. MNO/ OMS GŠ ČSĽA, 1987, sign. č. 8302.

⁷¹ VÚA – VHA, f. MNO/ Ka MNO ČSSR, 1980, sign. č. 8/12.

Z hľadiska vyššie uvedeného plánu zostávala geostrategická poloha bývalej ČSSR v kalkuláciách vojenských stratégií Varšavskej zmluvy naďalej prioritná, pretože sa nachádzala v pásme operačno-strategického smeru Praha – Nürnberg – Saarbrücken.

V poslednej tretine 60. rokov 20. storočia po vojenskej invázii časti vojsk Varšavskej zmluvy a následnej dislokácii sovietskych vojsk na území ČSSR došlo k zásadnej zmene v strategickej situácii. Uvedená realita sa prejavila nielen v plánovacích a výcvikových dokumentoch, námetoch na cvičenia, ale aj v zameraní spravodajskej činnosti vojenskej rozvedky na jednotlivé výcvikové roky a pokrytí záujmových objektov.

Vojenská rozvedka ČSLA mala v rámci Varšavskej zmluvy určenú úlohu „...*podieľať sa podstatnou mierou na zabezpečení pred náhlym napadnutím...*“.⁷² Prioritne musela nepretržite získať a vyhodnocovať informácie indikujúce potenciálnu hrozbu vojenskej agresie z určených záujmových priestorov (priestorov spravodajskej zodpovednosti a spravodajského záujmu – pozn. M. P.).

Napríklad archiválie, ktoré sú k dispozícii v Archíve bezpečnostných zložiek v Prahe, obsahujú v nariadeniach Hlavného ústredia z roku 1959 (náčelníkom Spravodajskej správy GŠ sa stal 12. 10. 1959 genmjr. Oldřich Burda – pozn. M. P.) úlohy získať „...*materiály o plánoch, zámeroch a stave pripravenosti kapitalistických štátov na vojnu, o možnostiach mobilizačného rozvinutia, o ich ozbrojených silách, o dislokácii skladov zbraní hromadného ničenia, počte uskladnených atómových bômb a hlavíc s atómovými náložami, o základniach raketových zbraní, o prisunoch ZHN a inej bojovej techniky na určené základne...*“.⁷³

Ďalšie úlohy v nariadeniach z prvej polovice 60. rokov minulého storočia boli zamerané na získanie poznatkov o príprave predpokladaného priestoru na vedenie bojovej činnosti (v období tzv. studenej vojny to bola „Stredná Európa“ – pozn. M. P.), výcviku, bojovej technike a jej vývoji.

Hlavné „sily a prostriedky“ strategickej rozvedky sa sústredili na spravodajsky vyhodnotené rozhodujúce operačné smery a záujmové štáty. Z hľadiska dôležitosti to boli v 60. rokoch 20. storočia nižšie uvedené záujmové priestory.

Hlavným záujmovým priestorom sa v období tzv. studenej vojny stalo „Západné Nemecko“. Od prelomu rokov 1959 – 1960 sa väčšina agentúrnych prostriedkov strategickej a operačnej

---

⁷² Tamže.

⁷³ Tamže.

rozvedky sústredila na tento záujmový priestor. Napríklad v roku 1959 sa tento zámer použil ako rozhodujúci argument na presadenie zlúčenia skupiny B/3 s oddelením B/1. Tento variant sa prejavil v dosiahnutí vyššej efektívnosti využívania agentúrnych prostriedkov, „...v zvýšení úrovně konšpirácie agentúrnych akcií prostriedkami oddelenia B/3 v prospech oddelenia B/1, zjednotení zamerania na NSR, obmedzení hraničných operácií pre B/1...“⁷⁴

Operačná rozvedka (Oddelenie B/1) mala vo svojom zameraní určené pásmo, ktoré čiastočne zasahovalo do Rakúska, prechádzalo časťou NSR a Francúzska. V takto geograficky vymedzenom priestore mala za úlohu budovať agentúrne siete. Spojenie bolo zabezpečované prostredníctvom „agentov – chodcov“. Súčasne pripravovala na domácom území „agentúru“, ktorá by bola v prípade vojnového konfliktu nasadzovaná s krátkodobými agentúrnymi úlohami do tyla potenciálneho protivníka (sepochybnený bol zámer zlúčiť oddelenia B 3 a B 1 – pozn. M. P.).

Na oddelení B/1 pracovalo koncom 50. rokov minulého storočia dovedna 80 dôstojníkov. Z nich bolo 61 „operatívnych pracovníkov“⁷⁵. V roku 1959 riadilo oddelenie 47 agentov v záujmových priestoroch (10 „agentov – prameňov“, 37 „agentov – chodcov“, na domácom území pôsobilo 92 „pomocných agentov“ – pozn. M. P.).

Záložné agentúrne siete (v roku 1959 sa používal pojem „vojnová sieť“ – pozn. M. P.) boli budované na území NSR, Rakúska a Francúzska. Do týchto sietí bolo zaradených 99 spolupracovníkov. Hlavné ústredie tento stav hodnotilo ako „úplne nevyhovujúci“, pretože vybudované agentúrne siete nedokázali „...pokryť záujmové objekty a zaistiť splnenie hlavných úloh...“⁷⁶.

Oddelenie B/3 – strategická rozvedka, malo nariadené vykonávať „...rozvednu činnosť vo všetkých záujmových kapitalistických štátoch z legálnych pozícií...“⁷⁷. Operatívni pracovníci – legalisti, ktorí boli priamo riadení oddelením, pôsobili v záujmových priestoroch ako

---

⁷⁴ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 234 „Základné spôsoby výstavby siete v podmienkach operačnej rozvedky“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č.234 „Zvýšenie účinnosti vojenskej strategickej rozvedky“.

⁷⁵ „Operatívne oddelenie“ – oddelenie agentúrneho prieskumu, ktoré organizovalo a vykonávalo agentúrny prieskum v záujmových priestoroch.

Agentúrna terminológia, ktorá je v texte použitá je v súlade s odbornou pomôckou, ktorá bola platná dňom 1. 11. 1983. V novelizovanej terminológii už nebola uvedená kategória „dôverník“. (Zrušená bola pôvodná pomôcka z roku 1971 pod čj. 0077584/71 – pozn. M. P.)

⁷⁶ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 223 „Hodnotenie plnenia úloh agentúrneho prieskumu v roku 1965“.

⁷⁷ Tamže.

príslušníci úradu vojenského pridelenca pod krytím ministerstva zahraničných vecí, ministerstva zahraničného obchodu a „...iných organizácií, ktoré majú v zahraničí svojho zástupcu...“⁷⁸.

V roku 1959 malo oddelenie v záujmových priestoroch 62 spravodajských dôstojníkov. Z nich bolo 40 „operatívnych pracovníkov“ – legalistov. Riadilo 21 agentov, ktorí pôsobili v NSR (6 agentov), Rakúsku (4 agenti), vo Francúzsku (4 agenti), Belgicku (1 agent), vo Švajčiarsku (2 agenti), vo Veľkej Británii (2), Taliansku (1 agent) a v Sýrii (1 agent). Kriticky bol hodnotený nepomer medzi počtom legalistov a počtom agentov.

Oddelenie B/2 – zabezpečovalo nábor, prípravu a vysielanie „ilegálov“. Títo absolvovali prípravu na domácom území v rozsahu približne 1,5 roka (obdobie prípravy bolo neskôr zvýšené na niekoľko rokov – pozn. M. P.). V období na konci 50. rokov 20. storočia pôsobilo v záujmových priestoroch spolu 7 „ilegálov“. Oddelenie sa v tomto čase nachádzalo vo fáze výstavby. Nebolo schopné komplexne pripraviť a zabezpečiť vyslanie „ilegálov“ do určených záujmových priestorov. Nemalo ešte adekvátne skúsenosti s týmto agentúrnym prostriedkom. Hlavné ústredie od nich očakávalo, že po vyslaní do určeného priestoru budú schopní okamžite plniť nariadené úlohy. Takéto očakávanie sa čoskoro dostalo do rozporu s realitou. Velenie vojenskej rozvedky muselo nakoniec v roku 1959 akceptovať fakt, že „ilegáli“ v počiatkovej fáze nasadenia „...nedodávali žiadne informácie, pretože si upevňovali svoje pozície...“⁷⁹. Prvé správy získané formou pozorovania poskytli oddeleniu v roku 1960. Velenie agentúrneho úseku plánovalo v roku 1962 vyslanie ďalších 30 až 40 „ilegálov“.

V záujmovom priestore „Francúzsko“ sa dôraz kládol na monitorovanie leteckých základní a skladov zbraní hromadného ničenia (ZHN), získavanie relevantných informácií o príprave predpokladaného priestoru vedenia bojovej činnosti, prísune bojovej techniky NATO a vojenských cvičeniach.

Záujmový priestor „Veľká Británia“ bol monitorovaný so zameraním na získavanie včasných a hodnotných informácií s dôrazom na letecké základne a sklady ZHN, prípravu predpokladaného priestoru na vedenie bojovej činnosti, letectvo Veľkej Británie ako celok, výskum a vývoj ZHN, prísun ZHN a inej bojovej techniky z USA a vojenské cvičenia.

---

⁷⁸ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Vojenská rozvedka“.

⁷⁹ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 117 „Stav a perspektívy rozvoja agentúrnych úsekov“.

Záujmový priestor „USA“. Zameranie sa v plnom rozsahu stotožňovalo s hlavnými záujmovými objektmi, ktoré určili aj v záujmových priestoroch „Západné Nemecko“ a „Francúzsko“. Špecifickou úlohou bol presun zbraní a bojovej techniky mimo územia USA.

Záujmový priestor „Taliansko“. Prioritou boli informácie o zriaďovaní ďalších základní riadených striel, reorganizácii armády, prísune vojnového materiálu do talianskych prístavov a vojenské cvičenia.

V období 60. rokov minulého storočia sa pre plnenie úloh vzhľadom na hlavný záujmový priestor „Nemecká spolková republika“ využívali aj iné krajiny. V tomto období sa zvlášť osvedčil záujmový priestor Rakúska. Ako ideálne záujmové priestory boli vyhodnotené aj Švajčiarsko a Belgicko. V nich boli v ďalšom období budované „...silnejšie a schopné...“⁸⁰ agentúrne siete. Podľa vypracovaného plánu „ÚDER“ hlavné záujmové objekty pre strategickú rozvedku sa určili v týchto záujmových priestoroch: NSR, Francúzsko, Veľká Británia, USA a Taliansko.

Hlavné ústredie schválilo v roku 1960 novú koncepciu „operačnej agentúrnej rozvedky“ (v niektorých archiváliách je použitý aj pojem „operatívna rozvedka“ – pozn. M. P.). Koncepcia ju definovala ako „...priamy prostriedok náčelníka agentúrnej rozvedky k plneniu agentúrnych úloh operačného významu a charakteru...“⁸¹. V tomto sa zásadne líšila od „strategickej agentúrnej rozvedky“.

Operačná agentúrna rozvedka (operačný agentúrny prieskum) plnila v mierovom období úlohy v priestore, v ktorom sa predpokladala činnosť ČSLA v období vojnového konfliktu (rozpracovaná v operačných plánoch – pozn. M. P.), a to v týchto pásmach. Vpravo: Karl-Marx-Stadt (mimo toto mesto, pretože sa nachádzalo na území vtedajšej NDR – pozn. M. P.), v bývalej NSR to boli mestá Kolín nad Rýnom, Aachen a francúzske mestá Liege, Lille a Dunkerque. Vľavo: priestor rakúsko-maďarskej štátnej hranice, južné hranice NSR až po švajčiarske mesto Bazilej a ďalej francúzske mestá Dijon, Tours a Nantes.

Rozsah objektov informačného pokrytia v mierovom období geograficky vymedzovala hĺbka priestoru štátnych hraníc NSR s Francúzskom. V prípade vzniku vojnového konfliktu medzi a NATO a Varšavskou zmluvou už bol rozsah týchto objektov daný celou hĺbkou priestoru určeného pásma až po pobrežie ohraničené kanálom La Manche na francúzskej strane (útočné

---

⁸⁰ Tamže.

⁸¹ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 33 „Operačná rozvedka, 1960“.

operácie boli nacvičované ako najpravdepodobnejší variant budúceho vojnového konfliktu na prelome rokov 1964/1965 – pozn. M. P.)⁸².

Operačná agentúrna rozviedka sa v ďalšom období prioritne sústredila na agentúrne prostriedok „agentov – pramene“⁸³ s väzbami na hlavné objekty a systematické budovanie teritoriálnej siete „agentov – chodcov“⁸⁴. Táto sieť sa budovala z hľadiska predpokladaného variantu vypuknutia vojnového konfliktu v priestore stredoeurópskeho priestoru vedenia bojovej činnosti, a to území NSR a Francúzska.

Na hlavných operačných smeroch a dôležitých priestoroch bola určená úloha vybudovať „...silné, akcieschopné a pružné rezidentúry...“⁸⁵ s využitím spolupracovníkov pre dlhodobé nasadenie vyškolených agentov. V priestoroch so silným kontrarozviednym režimom sa využívali aj zálohy agentúrnych chodeckých skupín z územia ČSSR. Tieto boli prostriedkom jednotlivých náčelníkov zložiek.

„Operatívne výzvedné spravodajstvo“ bolo na začiatku 60. rokov minulého storočia organizované „...podľa smerníc vojenského velenia s cieľom získať výzvedné údaje zo susedných kapitalistických štátov...“⁸⁶ (v archívnych dokumentoch je označený aj ako „pohraničný“ – pozn. M. P.).

Operačný agentúrny prieskum sa v tomto období zamerával na získavanie hodnotných informácií o stave ozbrojených síl „záujmového štátu“ a stave cudzích vojsk, ktoré sa na jeho území nachádzali. Ďalšou oblasťou boli jeho „vojensko-zemepisné zvláštnosti“, vybavenie

---

⁸² ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 6 „Dočasná pôsobnosť oddelenia operačného agentúrneho prieskumu v mieri“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 15 „Návrh smerníc pre operačný agentúrny prieskum“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 36 „Situácia v Európe 1967“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 33 „VRBA – agentúrne metódy“.

⁸³ „Agent – prameň“ – A/P bol cudzí štátny príslušník s priamymi možnosťami získať a poskytovať správy z objektu prevažne vo forme dokumentárnych materiálov vyžadovaných VVZ.

Agentúrna terminológia, 1983.

⁸⁴ „Agent – chodec“ – A/CH bol agent, ktorý získaval správy o záujmových objektoch pozorovaním, odpočúvaním a vyzvedaním.

Agentúrna terminológia, 1983.

⁸⁵ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 15 „Návrh smerníc pre operačný agentúrny prieskum“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 232 „Zásady organizácie a práce operatívnej zložky“.

⁸⁶ Tamže.

predpokladaných priestorov vedenia bojovej činnosti a stav vojenského priemyslu s dôrazom na ten, ktorý vyrábala zbrane hromadného ničenia.

Hlavné ústredie schválilo v roku 1960 základné princípy operačného agentúrneho prieskumu a jeho operatívnych zložiek. Boli to: aktivnosť, cieľavedomosť, plánovitosť, nepretržitosť, včasnosť, hodnovernosť, ostražitosť a konšpiratívnosť.

Výzvedné pásmo pre jednu operatívnu zložku v záujmovom priestore sa určilo v šírke 100 až 200 km a do hĺbky 150 až 200 km. Zameranie „výzvednej činnosti“ konkrétnej operatívnej zložky v tomto období vyplývalo z úloh, ktoré určilo príslušné nariadenie celému „operatívne výzvednému spravodajstvu“.

Operatívna zložka na začiatku 60. rokov 20. storočia sa skladala z náčelníka a jeho zástupcu, 8 až 10 operatívnych dôstojníkov, 1 referenta, 1 prekladateľa, 1 dôstojníka špeciálneho spojenia⁸⁷, 1 náčelníka rádiostanice, 1 až 2 rádioinštruktorov, 1 až 2 rádiotelegrafistov, 1 dôstojníka materiálneho a technického zabezpečenia a vodičov – vojakov pre ochranu⁸⁸. Toto zloženie bolo opodstatnené v tom prípade, keď zložka „...*disponovala rezidentúrami*“⁸⁹ a

---

⁸⁷ „Šifrant“ – kádrový pracovník Spravodajskej správy GŠ ČSĽA, ktorý bol zaradený v organizácii a vykonával šifrové spojenie. Zvlášť bol preverený pre šifrovú službu. V podmienkach zahraničných rezidentúr sa používal pojem „šifrový orgán“. Išlo o pracovisko „kádrových“ pracovníkov šifrovej služby Spravodajskej správy GŠ ČSĽA, ktoré bolo vybavené príslušným materiálom, technikou a zariadením na spracovanie šifrových správ v celom odbore VVZ. Šifra - všeobecný názov pre pomôcku, techniku a zariadenie alebo ich časti, ktoré boli určené na šifrovanie správ tajného alebo prísne tajného charakteru.

Agentúrna terminológia. 1983.

⁸⁸ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 33 „Operačná rozviedka, 1960“.

⁸⁹ V laickej verejnosti, ale niekedy aj u odborníkov na problematiku spravodajstva dochádza k nesprávnemu pohľadu na „rezidentúru“ v pôsobnosti Spravodajskej správy GŠ ČSĽA. Rezidentúry boli často vnímané ako zahraničné pracoviská. Z tohto dôvodu sa potom každé zahraničné pracovisko označovalo ako „rezidentúra“. To je nesprávny výklad, pretože len „zahraničné pracoviská“, ktoré boli v podriadenosti agentúrneho úseku, mali charakter „rezidentúry“.

V období do vytvorenia Spravodajskej správy GŠ ČSĽA riadilo zahraničné pracoviská 2. oddelenie Hlavného štábu MNO. Do roku 1973 riadili rezidentúry 1. oddelenie operačného agentúrneho úseku a 2. oddelenie strategického agentúrneho úseku. V roku 1973 vzniklo 23. oddelenie strategického agentúrneho úseku (krajiny 3. sveta) a v roku 1978 bolo vytvorené 25. oddelenie strategického agentúrneho úseku (Európa).

Podľa zachovaných archíválií bolo od rokov 1939 – 1979 zriadených 51 rezidentúr v 38 štátoch sveta. Riadil ich úsek „B“. Najdlhšie pôsobiace: Londýn, Západný Berlín, Paríž, Viedeň, Bern a Washington. V období 30 rokov (od roku 1949) na zahraničné pracoviská – rezidentúry vyslali celkom 418 orgánov, pomocných a šifrových orgánov. Z nich 344 orgánov (82 %) a 74 pomocných a šifrových orgánov (18 %) pôsobilo v záujmových priestoroch pod vojenským a legalizačným krytím. Za obdobie 30 rokov bolo realizovaných celkom 565 vyslaní do záujmových priestorov. Takmer 25 % potrebných orgánov pod vojenským krytím muselo byť zabezpečených druhými a ďalšími vyslaniami („výjazdmi“). Napríklad pod vojenským krytím boli do záujmových priestorov vyslaní viackrát: Václav Vimr (4-krát, spolu 10 rokov), Jiří Hájek (3-krát, spolu 13 rokov), Stanislav Řehák (3-krát, spolu 12 rokov), Jiří Boušek (3-krát, spolu 10 rokov) a ďalší. Naopak u legalistov malo toto percento hodnotu len 18 % a bolo najnižšie zo všetkých kategórií osôb vysielaných do záujmových priestorov. Najčastejšie bol nasadený Bohumír Lukaj (3-krát, spolu 11 rokov).

*jednotlivými dôverníkmi...*⁹⁰, s ktorými sa predpokladalo rádiové spojenie. Ďalším variantom bolo udržiavanie rádiového spojenia operatívnej zložky s „vyšším výzvedným orgánom“. V prípade, že rádiové spojenie nebolo potrebné, tak operatívna zložka nemusela mať v štruktúre náčelníka rádiostanice, rádioinštruktorov a ani rádiotelegrafistov.

Podmienka úspešného fungovania operatívnej zložky vychádzala z osvedčenej zásady, že v nej pôsobilo viac „operatívnych pracovníkov“ ako „obsluhujúceho personálu“.⁹¹

Operatívna zložka mala pridelené pre zabezpečenie svojej činnosti 1 automobilovú rádiostanicu do 250 W, 2 až 3 osobné automobily, 1 až 2 nákladné automobily, fotografické vybavenie, „školské“ a „bojové“ agentúrne rádiostanice, adekvátnu výstroj, zariadenie pre „služobné miestnosti“ a ďalší bližšie nešpecifikovaný materiál.

Jednou z hlavných úloh „operatívnej zložky“ bola „búracia“ činnosť, ktorá sa v uvedenom období považovala za „...*nutný predpoklad pre úspešné splnenie výzvedných úloh...*“⁹².

Operačné spravodajstvo v tomto období nemalo v záujmových priestoroch (štátoch), ktoré bezprostredne susedili „...*s našou republikou svojich predstaviteľov...*“⁹³.

Typovanie a „búranie“ záujmových osôb vykonávali operatívni pracovníci, dôstojníci, príslušníci operatívnej zložky medzi cudzincami, ktorí žili na území ČSSR alebo medzi „utečencami z kapitalistických štátov“.

V záujmovom štáte medzi miestnym obyvateľstvom „búraciu“ činnosť vykonávali najpripravenejší a najspôľahlivejší „dôverníci“. Tieto osoby mohli byť „zbúrané“

V období rokov 1949 – 1979 bolo pod vojenským krytím vyslaných 179 orgánov (52 %) a pod legálnym krytím 165 (48 %). Trendom v tomto období sa stalo znižovanie vyslaní pod vojenským krytím. Exponovaným záujmovým priestorom zostala dlhodobá NSR (rezidentúry v uvedenom období pôsobili na ôsmich miestach).

Vojenských rezidentúr alebo rezidentúr s „...náhodným a krátkodobým výskytom legalistov...“ bolo 27, zmiešaných rezidentúr (vojaci a legalisti) s dlhodobým pôsobením 8 a „Nevojenských rezidentúr“ (legalisti) s dlhodobou pôsobnosťou celkom 16.

V období rokov 1939 – 1979 bolo realizovaných 680 vyslaní na zahraničné pracoviská (630 osôb, niektorí viackrát). Z tohto počtu bolo 460 orgánov (73 %) a 170 pomocných orgánov všetkých druhov, vrátane šifrových orgánov (27 %). Z počtu 460 orgánov ich pôsobilo na vojenských funkciách 290 (63 %).

Spracované podľa: f. ZSGŠ, BF č. 13, BF č. 5, BF č. 161

⁹⁰ Tamže.

⁹¹ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 15 „Návrh smerníc pre operačný agentúrny prieskum“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 232 „Zásady organizácie a práce operatívnej zložky“.

⁹² ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 33 „Operačná rozviedka, 1960“.

⁹³ Tamže.

bezprostredne „dôverníkom“ v prípade, keď zájmová osoba bola privedená na územie ČSSR. Občania ČSSR, ktorých získali na výzvednú činnosť a vysielali sa do zájmového štátu, mohli vykonať nielen proces „búrania“, ale organizovali aj spojenie s osobou, ktorá už bola úspešne „zbúraná“.

Riziko preniknutia „agentov – provokatérov“ kontrarozviedky do agentúrnej siete v konkrétnom zájmovom priestore bolo najmä v procese „búrania“. Bolo to náročné a často dlhé obdobie, ktorom musel byť „typ“ bezprostredne spoznávaný a postupne „...*pritiaňovaný do výzvednej práce...*“⁹⁴ s cieľom konečného „pritiaňnutia“ pre agentúrnu činnosť. Zámerom bolo získať pre danú agentúrnu sieť v zájmovom priestore „...*hodnotný prameň správ s dobrými agentúrnymi možnosťami...*“⁹⁵. Hlavné ústredie vyhodnotilo, že najviac prípadov aktivít kontrarozviedky bolo zaznamenaných voči agentúrnym prostriedkom, ktoré pôsobili pod krytím legálnych úradov.

Minister národnej obrany armádny generál Bohumír Lomský predložil 16. apríla 1965 Vojenskej komisii obrany ÚV KSČ „Správu o činnosti spravodajskej správy generálneho štábu ČSLA“. S touto správou vyslovil súhlas vedúci XI. oddelenia Miroslav Mamula a predložil ju prezidentovi Antonínovi Novotnému. Správa bola prerokovaná v máji 1965.⁹⁶

Zameranie Spravodajskej správy GŠ ČSLA na obdobie 60. rokov minulého storočia vychádzalo zo záväzného uznesenia Vojenskej komisie obrany ÚV KSČ z roku 1961. Pôsobnosť spravodajskej správy určil „Štatút informačnej správy generálneho štábu ČSLA“, ktorý uvedená komisia schválila 14. decembra 1961. Informačná správa GŠ ČSLA bola v tomto roku zlúčená so Spravodajskou správou GŠ ČSLA, ktorá musela prevziať aj zodpovednosť za odborné riadenie orgánov prieskumu armád a druhov vojsk. Súčasne so svojich počtov vytvárala v „...*prípade potreby spravodajskú správu frontu...*“⁹⁷.

Československá vojenská rozviedka v tomto období získavala informácie vojensko-politického charakteru a o ozbrojených silách „hlavných kapitalistických štátov“, o ich činnosti, plánoch výstavby a dôležitých cvičeniach NATO. Súčasne sa zameriavala aj na získanie cenných vzoriek a dokumentácie bojovej techniky.

---

⁹⁴ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 232 „Búracia činnosť vo vojenskom výzvednom spravodajstve“.

⁹⁵ Tamže.

⁹⁶ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. K 5 „Správa o činnosti spravodajskej správy generálneho štábu ČSLA“.

⁹⁷ Tamže.

Agentúrny úsek dosiahol uznanie od Spojeného velenia Varšavskej zmluvy za identifikovanie 25 % odpaľovacích zariadení strategických riadených striel na území USA aj s určením ich presných koordinátov. Takmer sa mu podarilo odhaliť a určiť komplexnú dislokáciu ozbrojených síl Francúzska a Belgicka.

Na základe úloh, ktoré nariadilo Spojené velenie Varšavskej zmluvy, bola činnosť agentúrnych prostriedkov zameraná na hlavné objekty v NSR, Francúzsku, Rakúsku, Švajčiarsku a Taliansku. Toto zameranie vyplývalo zo spravodajského predpokladu potenciálnej hrozby „náhleho napadnutia“.

V ďalších záujmových priestoroch, ako napríklad USA, Kanada, Veľká Británia, Španielsko a krajiny Beneluxu, boli podľa Náčelníka Spravodajskej správy GŠ ČSLA genmjr. Oldřicha Burdu⁹⁸ úlohy vydané Spojeným velením Varšavskej zmluvy plnené „...úmerne daným silám a možnostiam...“⁹⁹.

Generálmajor O. Burda argumentoval, že v dôsledku dekonšpirácie¹⁰⁰ časti niektorých agentúrnych sietí v roku 1959 muselo Hlavné ústredie urýchlene budovať nielen nové zahraničné pracoviská, ale aj agentúrne siete.

Vo Veľkej Británii a v Taliansku došlo k zníženiu počtu príslušníkov vojenskej rozvedky. Jej činnosť ukončená bola činnosť v Maroku a Mexiku. Posilnili sa rezidentúry v NSR, vo Francúzsku a v Holandsku dovedna o 11 spravodajských dôstojníkov na príslušné funkcie ministerstva zahraničného obchodu a ministerstva zahraničných vecí. Dôvod uvedených opatrení podmienila požiadavka komplexnejšieho monitorovania „Stredoeurópskeho priestoru vedenia bojovej činnosti“ a „zachytávania“ indikátorov zvyšovania koncentrácie vojsk NATO v uvedenom priestore. V tejto súvislosti sa opatrenia argumentačne zdôvodnili aj vybudovaním novej efektívnej siete agentov a informátorov v NSR.

---

⁹⁸ Oldřich Burda už od septembra 1945 začal vykonávať rôzne stranické funkcie. Začal ako organizačný tajomník v Uherskom Hradišti. V júni 1960 absolvoval Vysokú stranickú školu pri ÚV KSSZ v Moskve. V tomto období bolo rozhodnuté, že bude ustanovený do funkcie náčelníka Spravodajskej správy GŠ ČSLA (22. 8. 1960). Nemal však žiadne vojenské vzdelanie a ani prax. Ešte pred vymenovaním do funkcie bol prijatý za vojaka z povolania a urýchlene povýšený do hodnosti „plukovník“. Radikálny zvrät v kariére nastal po vojenskej intervencii časti vojsk VZ v auguste 1968. Odvolaný bol 23. 8. 1968. V rámci tzv. normalizačných čistiek ho v apríli prepustili bez nároku na výsluhový dôchodok.

⁹⁹ Tamže.

¹⁰⁰ „Dekonšpirácia“ – porušenie zásad konšpirácie. „Konšpirácia“ – utajenie všetkých skutočností, ktoré mali vzťah k agentúrnemu prieskumu pred nepovolnými osobami.

Náročné výzvedné úlohy, ktoré musela plniť vojenská rozviedka v určených záujmových priestoroch si vyžadovali budovanie kvalitných agentúrnych prostriedkov. V náborovej činnosti však dlhodobo prevládal „...*citeľný nedostatok vhodných typov cudzincov s rozviednymi možnosťami...*“¹⁰¹ na hlavné záujmové objekty. Sieť „nelegálov“ („ilegalistov“), ktorá bola vybudovaná do roku 1960 s cieľom monitorovať indikátory potenciálnej hrozby „náhleho napadnutia“, musela byť postupne zrušená. Pôvodnú sieť náčelník Spravodajskej správy GŠ ČSLA genmjr. O. Burda hodnotil ako „...*nekvalitnú, nelegáli neboli dobre pripravení, s väčšinou z nich nebolo spojenie...*“¹⁰². Navyiac dvaja z nich zradili. V procese náborovej činnosti nariadil získať nielen československých občanov, ale aj „vhodných cudzincov“ z kapitalistických štátov.

Na začiatku budovania siete „nelegálov“ (pravdepodobne od roku 1955 do roku 1961 – pozn. M. P.) vychádzala koncepcia tejto „nelegálnej rozviedky“ z dvoch základných pilierov, a to náborovej činnosti a odbornej prípravy vhodných typov. V tomto období 3. oddelenie (B – 3) ešte len získavalo skúsenosti a konzultovalo koncepciu so sovietskou vojenskou rozviedkou.¹⁰³ Oddelenie po vytvorení v roku 1955 spočiatku pôsobilo ako samostatný úsek strategickkej rozviedky. Prioritne garantovalo komplexnú prípravu „nelegálov“ na vyslanie do priestorov: NSR, USA, Veľká Británia, Francúzsko, Španielsko a Taliansko. Dĺžka pôsobenia „nelegála“ v záujmovom priestore sa v tomto období určila na 5 rokov.

Najčastejšie „nelegálov“ vysielali na doklady získané na území ČSSR. Osvedčil sa spôsob vyhľadania vhodnej osoby, ktorá sa narodila v zahraničí a mohla si uplatňovať nárok na cudzie štátne občianstvo. Zachované archiválie 3. oddelenia uvádzajú, že spravidla šlo o rakúske, kanadské a argentínske štátne občianstvo. Z tejto osoby bola „...*vzatá legenda, vykonané potrebné legalizačné opatrenia a s touto legendou...*“¹⁰⁴ vybavený „nelegál“ požiadal zastupiteľský úrad daného štátu v Prahe o potrebné doklady. Po ich získaní legálne vycestoval do zahraničia. Spravidla to bola kombinácia „dvojníka na živom“. Týmto spôsobom bolo v rokoch 1957 až 1961 získaných, pripravených a vyslaných do záujmových priestorov 18 „nelegálov“ (celkom v príprave 35). Vysielali sa z územia ČSSR na základe

---

¹⁰¹ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. K 5 „Správa o činnosti spravodajskej správy generálneho štábu ČSLA“.

¹⁰² Tamže.

¹⁰³ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 232 „Zásady organizácie a práce operatívnej zložky“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 33 „Operačná rozviedka, 1960“.

¹⁰⁴ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 233 „Stav a perspektívy rozvoja agentúrneho úseku“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Budovanie agentúrnej siete v záujmovom priestore“.

nároku na cudzie štátne občianstvo. Niektorí si uplatnili nárok na štátne občianstvo až po svojom riadenom „úteku“.

Realita budovania a fungovania siete „nelegálov“ sa v uvedenom období dostala do rozporu s diametrálne odlišnou predstavou Hlavného ústredia. Podľa zachovanej dokumentácie 3. oddelenia sa „...*spoliehalo na to, že každý nelegál sám iniciatívne a bez aktívneho prispenia ústredia...*“¹⁰⁵ bude plniť určené úlohy.

Nakoniec muselo byť späť do ČSSR stiahnutých 7 „nelegálov“ z dôvodov „...*nepĺnenia úloh, ...osobných a charakterových nedostatkov, nechuti k práci...*“¹⁰⁶. Jeden z nich bol „...*preverbovaný cudzou rozviedkou...stiahnutý späť do ČSSR a uväznený...*“¹⁰⁷. Ďalších 5 prerušilo spojenie s hlavným ústredím, „...*odpútalo sa alebo sa snažilo odpútať...*“¹⁰⁸. Z celkového počtu vyslaných „nelegálov“ pôsobilo v záujmových priestoroch len 5 „nelegálov“. V roku 1961 sa žiadnemu z nich nepodarilo preniknúť k určeným záujmovým objektom. Prvé správy získané pozorovaním poskytli oddeleniu až v roku 1964. Vyslanie ďalších 30 až 40 „nelegálov“ sa malo podľa pôvodného zámeru uskutočniť v roku 1962. Do konca roku 1964 postupne stiahli späť ďalších troch a v nasledujúcom roku sa už všetkých 5 „nelegálov“ nachádzalo na domácom území.

V druhej polovici 60. rokov 20. storočia začala druhá etapa prípravy „nelegálov“. Neúspešná prvá etapa bola kriticky analyzovaná a došlo k zásadnej zmene v koncepcii ich prípravy. Velenie agentúrneho úseku ju prioritne zameralo na hlavné záujmové priestory: NSR a Francúzsko. Všetci, ktorých velenie schválilo do prípravy museli absolvovať náročné bezpečnostné previerky ešte v období pred zaradením medzi úspešných kandidátov do prípravy. V tomto období bolo z niekoľko sto adries vybratých do prípravy len 7 kandidátov na „nelegálov“. Zvláštny dôraz sa kládol na kritériá politickej spoľahlivosti, vojenskej odbornosti a jazykovej kvalifikácie (dva jazyky). Výrazne sa predĺžila (2 až 4 roky – pozn. M. P.) a skvalitnila doba prípravy. V porovnaní s neúspešnou prvou etapou sa záväzok na pôsobenie v záujmovom priestore predĺžil až na 10 rokov. Na základe sovietskych skúseností bola prehodnotená koncepcia vysielania „nelegálov“ na doklady z územia ČSSR. Následne začal proces získavania potrebných dokladov zo zahraničia.

---

¹⁰⁵ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. K 5 „Správa o činnosti spravodajskej správy generálneho štábu ČSĽA“.

¹⁰⁶ Tamže.

¹⁰⁷ Tamže.

¹⁰⁸ Tamže.

Pátracie úseky mali v perspektívnom pláne z roku 1963 (na roky 1963 – 1970) nariadené „...odhaľovať zámery vlád a velenia hlavných štátov – členov NATO na použitie ozbrojených síl proti ČSSR a ostatným krajinám socialistického tábora...“.¹⁰⁹ Cieľ vyplýval zo zámeru znížiť mieru bezpečnostného rizika náhleho rozpútania termonukleárnej vojny.¹¹⁰

Uvedený perspektívny plán za hlavné záujmové priestory¹¹¹ definoval z tohto dôvodu NSR a Francúzsko. V nich sa nachádzali hlavné štáby a zoskupenia vojsk NATO. Hlavnými záujmovými objektmi boli: „Stredná skupina armád“ a 4. STLV (4. Spojené taktické letecké veliteľstvo – pozn. M. P.) s dôrazom na ich prostriedky atómového napadnutia, vojská 2. armádneho zboru (NSR) a 1. armády (Francúzsko). Ďalšími záujmovými priestormi boli: Taliansko, Rakúsko, Švajčiarsko a štáty Beneluxu.

Agentúrne prostriedky¹¹² „pátracích úsekov“¹¹³ mali za prioritnú úlohu určenú: nepretržite monitorovať prostriedky „raketojadrového napadnutia“, vojenské vzdušné sily, stav ich bojovej pohotovosti, odhaľovať zmeny v bojovom zložení a dislokácii, ich mobilizačné možnosti. Ďalšou úlohou v ich zameraní bolo vykonávať prieskum výstavby a operačnej prípravy „Stredoeurópskeho priestoru vedenia bojovej činnosti“ s dôrazom na juh NSR a juhovýchodnú časť územia Francúzska.¹¹⁴

---

¹⁰⁹ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 233 „Stav a perspektívy rozvoja agentúrneho úseku“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Budovanie agentúrnej siete v záujmovom priestore“.

¹¹⁰ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 7 „Perspektívny plán pátracích úsekov Spravodajskej správy GŠ na obdobie 1963 – 1970“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 232 „Zásady organizácie a práce ilegálnych rezidentúr“.

¹¹¹ „ZP“ – záujmový priestor predstavoval územie niekoľkých štátov, jedného štátu, alebo časti jedného štátu, ktoré bolo predmetom spravodajského záujmu vojenského výzvedného spravodajstva – „VVZ“. Záujmový štát predstavoval záujmový priestor jedného štátu. Záujmový objekt – „ZO“ bol objekt agentúrneho záujmu VVZ, v ktorom sa plnili informačné, náborové alebo organizačné úlohy. Hlavný záujmový objekt – „HZO“ bol záujmový objekt, ktorý sa určil v danom záujmovom priestore ako najdôležitejší. Pomocný záujmový objekt – „PZO“ boli ostatné záujmové objekty, ktoré sa využívali agentúrnym prieskumom s cieľom preniknúť do HZO. Boli to aj záujmové objekty, z ktorých sa získavali ďalšie hodnotné informácie.

Agentúrna terminológia. 1983.

¹¹² „AP“ – osoba z radov cudzích štátnych príslušníkov alebo občanov vlastného štátu, ktorú získali orgány agentúrneho prieskumu pre agentúrnu spoluprácu s VVZ.

¹¹³ Do roku 1956 bolo „pátracou“ zložkou Hlavného ústredia oddelenie „B“. Skladalo sa z troch skupín. Z nich operačný agentúrny prieskum vykonávala skupina „B – 1“.

¹¹⁴ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 233 „Stav a perspektívy rozvoja agentúrneho úseku“.

Do konca 60. rokov 20. storočia sa podarilo zabezpečiť obojstranné rádiové spojenie s agentúrnymi prostriedkami¹¹⁵. Hlavné ústredie¹¹⁶ nariadilo dosiahnuť „rádiofikáciu“ hlavných rezidentúr¹¹⁷ v priestore v roku 1966.¹¹⁸

Operačná agentúrna rozviedka¹¹⁹ mala za hlavný záujmový priestor činnosti v rokoch 1963 – 1970 určené krajiny NSR a Francúzsko. V rámci ich teritória bol dôraz kladený na pásmo ohraničené severnou hranicou: Fulda – Giessen – Koblenz – Reims (Remeš) – Paris (Paríž) – Tours – Bordeaux. Južnú hranicu tohto pásma tvorili južné hranice NSR a Francúzska. Pri spravodajskej činnosti na území Francúzska bol vypracovaný a Hlavným ústredím schválený scenár, v ktorom sa s vysokou mierou pravdepodobnosti počítalo s tým, že agentúrne prostriedky budú „...využívať pokrokové sily v širokých masách francúzskeho ľudu...“¹²⁰ a budú získavať spolupracovníkov predovšetkým na základe ideových motívov.

Budovanie agentúrnych sietí¹²¹, príprava a nasadzovanie agentúrnych prostriedkov prebiehalo na začiatku 60. rokov minulého storočia s cieľom dosiahnuť stav, kedy by operačná agentúrna rozviedka bola schopná od roku 1967 monitorovať a vyhodnocovať vo svojom pásme výstavbu a dislokáciu atómových prostriedkov operačno-taktického dosahu, zbraní hromadného ničenia a hlavných divízií Bundeswehru (BW). Ďalšou úlohou bolo systematicky

---

¹¹⁵ Tieto prostriedky a kádroví príslušníci VVZ vykonávali agentúrny prieskum – rozviedku v záujmových priestoroch.

Agentúrna terminológia. 1983.

¹¹⁶ Hlavné ústredie bolo centrálnym orgánom agentúrneho prieskumu československého VVZ.

Agentúrna terminológia. 1983.

¹¹⁷ Organizovaná, jednotne riadená skupina orgánov agentúrneho prieskumu, alebo agentúrnych prostriedkov v zahraničí, ktorí tam vykonávali agentúrnu činnosť. Budované boli tieto druhy rezidentúr: „agentúrna rezidentúra“, „vojenská rezidentúra“, „ilegálna rezidentúra“, „legálna rezidentúra“, „zmiešaná rezidentúra“ a „vojnová agentúrna rezidentúra“.

Agentúrna terminológia. 1983.

¹¹⁸ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 233 „Stav a perspektívy rozvoja agentúrneho úseku“.

¹¹⁹ „OAPs“ – súčasť agentúrneho prieskumu, ktorý plnil úlohy operačného významu s cieľom spravodajsky zabezpečiť frontovú operáciu. Používal sa aj pojem operačná rozviedka. Agentúrny prieskum – „Aps“, bol druh vojenského výzvedného spravodajstva, ktorý plnil výzvedné úlohy prostredníctvom agentúrnych prostriedkov a „kádrových“ príslušníkov VVZ. Používal sa aj pojem rozviedka.

Agentúrna terminológia. 1983.

¹²⁰ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Budovanie agentúrnej siete v záujmovom priestore“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 80 „Prehľad rozpracovaných záujmových objektov“.

¹²¹ Súhrn všetkých agentúrnych prostriedkov pôsobiacich v záujmových štátoch a aj na vlastnom území.

Agentúrna terminológia. 1983.

preverovať väčšinu hlavných objektov na území NSR a Francúzska s dôrazom na základne ZHN, prostriedky navádzania a riadenia. Špecifická úloha vyplývala zo zámeru zabezpečiť stráženie hlavných komunikačných uzlov s dôrazom na prechody cez rieku Rýn.¹²²

V období rokov 1967 – 1970 sa kládol dôraz na skvalitnenie „výzvednej“ činnosti najmä v hlavnom záujmovom priestore – NSR. Na území Francúzska v tomto období pokračoval proces dobudovania agentúrnej siete. Agentúrne prostriedky v týchto krajinách mali ako prioritnú úlohu určené monitorovať riadené strely operačno-taktického dosahu a lietadlá – nosiče ZHN. Agentúrne siete v NSR a vo Francúzsku budované v tomto období mali nariadené preniknúť aj do ich vojenských kruhov – hlavných záujmových objektov.¹²³

V procese vytvárania záloh sa podarilo veleniu agentúrneho úseku v roku 1966 úspešne ukončiť výstavbu agentúrnych prieskumných skupín v počte 26. Tieto sa stali záložným prostriedkom operačnej agentúrnej rozvedky.

Zo záloh „...odlúčených zložiek na NSR...“¹²⁴ bolo do roku 1965 vytvorených 25 skupín. Tieto mali byť už v období pred vypuknutím vojnového konfliktu, po nasadení v záujmových priestoroch schopné plniť určené úlohy.

V roku 1966 začal proces budovania a prípravy ďalších „skupín zložiek schopných nasadenia“. Pripravovali sa na rôzne varianty začatia vojnového konfliktu a jeho priebehu. Tieto skupiny sa cieľavedome pripravovali na nasadenie vo Francúzsku. Do roku 1970 už ukončili prípravnú fázu na scenár vzdušného výsadku. Takmer 50 % z nich už získalo hodnotenie schopných vysadenia padákom. Tretina z nich už získala spôsobilosti aj na variant diverznej činnosti.

V súvislosti s predpokladaným scenárom vypuknutia vojnového konfliktu a bojovou činnosťou potenciálneho protivníka v západnej časti územia ČSSR bolo do roku 1967 vybudovaných 12 rezidentúr¹²⁵ (do roku 1964 pôsobili na území ČSSR 4 rezidentúry s krycím označením „JASAN“, „VRBA“, „BUK“ a „JEDLE“ – pozn. M. P.).

---

¹²² ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Budovanie agentúrnej siete v záujmovom priestore“.

¹²³ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 81 „Prehľad správ podľa priestoru za rok 1967, 1967“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 81 „Prehľad o výstavbe agentúrnej siete“.

¹²⁴ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Budovanie agentúrnej siete v záujmovom priestore“.

¹²⁵ V 50. rokoch minulého storočia boli dôležitým prvkom operačného agentúrneho prieskumu „predsunuté agentúrne ústredne“. Z nich 9 pôsobili na území ČSR. Mali tieto krycie názvy: „BOROVICA“, „BŘÍZA“, „BUK“, „DUB“, „JASAN“, „LIPA“, „SMRK“, „VRBA“ a „TOPOL“. Pôsobili do roku 1954. Operačný

Agentúrny úsek vybuďoval v období od druhej polovice 60. rokov 20. storočia agentúrnu sieť operačnej rozviedky, ktorá mala schopnosť prenikať na hlavné záujmové objekty v nižšie uvedenej štruktúre.

Agentúrne prieskumné skupiny¹²⁶ sa v 60. rokoch minulého storočia podarilo vybudovať v celkovom počte 25. Tieto skupiny sa skladali zo spolupracovníkov a boli pripravené na nasadenie do záujmových priestorov v predpokladanom variante vypuknutia vojnového konfliktu. V tyla protivníka mali plniť úlohy operačného agentúrneho prieskumu a udržať schopnosť nepretržitého spojenia s Hlavným ústredím a poskytovať v čo najkratšom čase požadované informácie.

Velenie agentúrneho úseku so zámerom informačne zabezpečiť predpokladanú 2. frontovú operáciu začalo v 60. rokoch 20. storočia intenzívne budovať aj zálohy agentúrnych prieskumných skupín k 14 záujmovým objektom. Tieto plánoval určiť až neskôr. Celkom sa vybuďovalo 20 APsS, ktoré mali 120 príslušníkov. Desať APsS v počte 60 príslušníkov určil k 10 záujmovým objektom (prípravu ukončili v roku 1967 – 1970), 2 APsS v počte 12 príslušníkov k hlavnému záujmovému objektu (prípravu ukončili v roku 1968), 2 APsS v počte 12 príslušníkov k hlavnému záujmovému objektu (prípravu ukončili v roku 1969), 2 APsS v počte 12 príslušníkov k hlavnému záujmovému objektu (prípravu ukončili v roku 1970) a 4 APsS v počte 24 príslušníkov k hlavnému záujmovému objektu (prípravu ukončili v roku 1970).¹²⁷

Záložné agentúrne siete¹²⁸ vybudované na území ČSSR sa nachádzali v týchto priestoroch: Cheb (1 rezidentúra zložená z 5 AP. Prípravu ukončili v roku 1964.), Bor u Tachova-Stříbro (1 rezidentúra zložená zo 6 AP. Prípravu ukončili v roku 1964.), Karlovy Vary (1 rezidentúra zložená z 5 AP. Prípravu ukončili v roku 1964.), Horšovský Týn (1 rezidentúra zložená z 5

---

agentúrny prieskum riadil do roku 1964 aj dve agentúrne prieskumné ústredne vo Viedni a v Hamburgu. Tieto rezidentúry prešli do podriadenosti oddelenia „B – 3“ (strategický agentúrny prieskum). Do roku 1964 pôsobili na území ČSSR 4 rezidentúry: „JASAN“, „VRBA“, „BUK“ a „JEDLE“.

¹²⁶ „APsS“ – skupina spolupracovníkov, ktorá bola pripravená k nasadeniu do tyla protivníka v období vojnového konfliktu. Mala plniť úlohy operačného agentúrneho prieskumu.

Agentúrna terminológia. 1983.

¹²⁷ Tamže.

¹²⁸ Súhrn spolupracovníkov, ktorí boli pripravení na nasadenie do záujmového priestoru v mimoriadnej situácii a v období vojnového konfliktu. V mierovom období sa využívali na plnenie organizačných a informačných úloh na vlastnom území alebo počas krátkodobého nasadenia do záujmového priestoru. Túto sieť budovala predovšetkým operačná agentúrna rozviedka.

Agentúrna terminológia. 1983.

AP. Přípravu ukončili v roku 1964.), Klatovy (1 rezidentúra zložená zo 7 AP. Přípravu ukončili v roku 1964.), Volary (1 rezidentúra zložená zo 4 AP. Přípravu ukončili v roku 1963.), Mariánské Lázně (1 rezidentúra zložená zo 4 AP. Přípravu ukončili v roku 1964.), Stod-Přeštice (1 rezidentúra zložená z 5 AP. Přípravu ukončili v roku 1964.), Sušice – Horažďovice (1 rezidentúra zložená zo 6 AP. Přípravu ukončili v roku 1964.), Vimperk (1 rezidentúra zložená zo 4 AP. Přípravu ukončili v roku 1964.), Strakonice (1 rezidentúra zložená z 5 AP. Přípravu ukončili v roku 1964.), Kaplice-České Budějovice (1 rezidentúra zložená zo 6 AP. Přípravu ukončili v roku 1964.), Třeboň (1 rezidentúra zložená z 5 AP. Přípravu ukončili v roku 1964.), Jindřichov Hradec-Nová Bystřice (1 rezidentúra zložená zo 6 AP. Přípravu ukončili v roku 1965.), Dačice-Telč (1 rezidentúra zložená z 5 AP. Přípravu ukončili v roku 1965.), Znojmo (1 rezidentúra zložená z 5 AP. Přípravu ukončili v roku 1965.), Moravské Budějovice (1 rezidentúra zložená zo 4 AP. Přípravu ukončili v roku 1965.), Pohořelice (1 rezidentúra zložená zo 6 AP. Přípravu ukončili v roku 1966.) a Břeclav-Hustopeče (1 rezidentúra zložená zo 6 AP. Přípravu ukončili v roku 1965.).¹²⁹

Operačnej agentúrnej rozviedke sa podarilo v 60. rokoch minulého storočia dosiahnuť stav, že mala vybudované všetky záložné agentúrne prostriedky.¹³⁰

V 60. rokoch minulého storočia operačná rozviedka vybuďovala z agentúrnych prostriedkov 11 rezidentúr. V záujmových priestoroch mala nasadených 16 agentov. V súvislosti s predpokladaným variantom vypuknutia vojnového konfliktu vybuďovala 45 agentúrnych prieskumných skupín (APsS). Zo spolupracovníkov vybuďovala 19 rezidentúr záložných agentúrnych sietí. Legálna rozviedka – „strategická rozviedka legálov“ mala v záujmových priestoroch vybudovaných 26 legálnych rezidentúr. V týchto priestoroch mala nasadených 43 agentov, 95 „pátračov“ a 178 vedomých informátorov. Nelegálna rozviedka – „strategická rozviedka-nelegálov“ mala v záujmových priestoroch nasadených 31 „nelegálnych pátračov-špecialistov“.¹³¹

---

¹²⁹ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 7 „Perspektívny plán pátracích úsekov Spravodajskej správy GŠ na obdobie 1963 – 1970“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Budovanie agentúrnej siete v záujmovom priestore“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 233 „Stav a perspektívy rozvoja agentúrneho úseku“.

¹³⁰ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 117 „Podklady pre doklad o stave a perspektíve rozvoja agentúrnych úsekov“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 60 „Problémy OAPs“.

¹³¹ Tamže.

Agentúrny úsek dokázal v 60. rokoch 20. storočia vybudovať v záujmových priestoroch dovedna 68 rezidentúr. Vyslal do nich 59 agentov, 23 „pátračov špecialistov“ a 16 „záložných pátračov-špecialistov“. Vybuďoval aj 45 agentúrnych prieskumných skupín a 19 rezidentúr záložných agentúrnych sietí.¹³²

Úloha operačného agentúrneho prieskumu spočívala v zabezpečení získania požadovaných hodnotných informácií nielen v období mieru, ale najmä v období zvyšovania medzinárodného napätia a v priebehu vojnového konfliktu. Informačné zameranie pokrývalo záujmové objekty „...*nepriateľa v predpokladanom pásme činnosti frontu...*“¹³³ a celú hĺbku predpokladanej frontovej operácie¹³⁴.

V hodnotenom období sa ČSLA v strategickej operácii Varšavskej zmluvy považovala za front (prvýkrát ČSLA cvičila ako front v roku 1955 – pozn. M. P.). Generálny štáb ČSLA predpokladal frontovú operáciu v priestore: južná časť Nemeckej spolkovej republiky a severovýchodná časť Francúzska. Operačný agentúrny prieskum mal v nariadeniach určené získavať informácie aj z priestoru „...*ľavého boku frontovej operácie...*“.¹³⁵ Bolo to územie neutrálneho Rakúska.

Operačný agentúrny prieskum mal nariadené systematicky získavať poznatky o najdôležitejších záujmových objektoch pravdepodobného protivníka. Vojenský spravodajský analytici sa v nich pokúšali nájsť a vyhodnotiť indikátory ich zraniteľnosti. Tieto vyhodnotené objekty sa nachádzali v predpokladanom stredoeurópskom priestore vedenia bojovej činnosti. Ďalšími oblasťami záujmu vojenskej operačnej rozviedky bola výstavba ozbrojených síl potenciálneho protivníka, systém velenia a riadenia, jeho zámery a plány na uvedenie týchto ozbrojených síl do vojnového stavu.

Význam operačného agentúrneho prieskumu vyplýval aj z jeho úlohy, ktorú mal plniť v „období zostreného medzinárodného napätia a v prvom období vojny“.¹³⁶ V tomto období ešte nemohli byť do priestoru bojovej činnosti nasadené ostatné prieskumné prostriedky frontu. Operačný agentúrny prieskum a prostriedky rádiového a rádiotechnického prieskumu v

---

¹³² Tamže.

¹³³ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Výstavba záložnej agentúrnej siete“.

¹³⁴ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 78 „Výstavba strategickej rozviedky“.

¹³⁵ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Výstavba záložnej agentúrnej siete“.

¹³⁶ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 33 „Základné spôsoby výstavby siete v podmienkach operačnej rozviedky“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 233 „Stav a perspektívy rozvoja agentúrneho úseku“.

uvedenom období zodpovedali za získanie potrebného množstva relevantných správ o protivníkovi.

V mierovom období a v období zostreňného napätia mal tento agentúrny prieskum za úlohu monitorovať najdôležitejšie objekty predpokladaného protivníka. Zameral sa najmä na prostriedky jadrového napadnutia, významné veliteľské stanovištia, letectvo, základne a hlavné komunikačné uzly. Musel byť schopný včas zaznamenať (používal sa aj pojem „zachytiť“) a vyhodnotiť varovné indikátory – zmeny v činnosti ozbrojených síl predpokladaného protivníka, ktoré by potvrdili jeho prechod do stavu zvýšenej bojovej pohotovosti alebo vojnového stavu.

Hlavná časť „agentúrnych prostriedkov“ operačného agentúrneho prieskumu už v mierovom období „...*spoznávala záujmový priestor...*“.¹³⁷ Touto činnosťou sa získavali, zhromažďovali a vyhodnocovali dôležité poznatky o aktuálnej agentúrnej situácii¹³⁸, v priestore a činnosti kontrarozvedky predpokladaného protivníka. Velenie agentúrneho úseku sa snažilo cieľavedome vytvárať podmienky nielen pre aktiváciu agentúrnej siete v záujmovom priestore, ale aj pre efektívne nasadenie záložných agentúrnych prostriedkov¹³⁹ do konkrétneho záujmového priestoru.

Dôležitým faktorom bolo získať „patričný predstih“. Agentúrny úsek s cieľom splniť túto mimoriadne náročnú úlohu systematicky budoval a pripravoval záložné agentúrne siete¹⁴⁰. V tejto mimoriadne náročnej fáze rozpracovával a overoval aj nové metódy použitia týchto sietí. Velenie agentúrneho úseku ich vždy realizovalo v niekoľkých variantoch.

---

¹³⁷ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Výstavba záložnej agentúrnej siete“.

¹³⁸ Agentúrna situácia – „AS“ súhrn všetkých skutočností, ktoré ovplyvňovali agentúrnu činnosť v záujmovom priestore. Napríklad: „AS“ záujmového štátu, „AS“ záujmového objektu, „AS“ miesta, „AS“ náborovej bázy, „AS“ zdroja informácií, „KRR“ – kontrarozvedny režim/kontrarozvedna situácia, administratívno-polícijný režim, „ADS“ – agentúrna dokladová situácia.

Agentúrna terminológia. 1983.

¹³⁹ Agentúrny prostriedok – „AP“ bola osoba z radov cudzích štátnych príslušníkov alebo občanov vlastného štátu, ktorú získali orgány agentúrneho prieskumu na agentúrnu spoluprácu s VVZ.

Agentúrna terminológia. 1983.

¹⁴⁰ Záložná agentúrna sieť – súhrn spolupracovníkov, ktorí boli pripravení na nasadenie do záujmového priestoru v mimoriadnej situácii a v období vojnového konfliktu. V mierovom období plnili organizačné a informačné úlohy na vlastnom území alebo počas krátkodobého nasadenia do záujmového priestoru. Túto sieť budovala predovšetkým operačná agentúrna rozvedka.

Agentúrna terminológia. 1983.

Všetky opatrenia uskutočnené v mierovom období mali za cieľ v časovom úseku pred uvedením frontu (ČSLA – pozn. M. P.) do vojnového stavu a pred vyvedením vlastných síl do operačnej zostavy poskytnúť veliteľovi frontu hodnoverné informácie. Tieto potreboval pre svoju rozhodovaciu činnosť.

V období vojnového konfliktu mal operačný agentúrny prieskum určenú úlohu „pokryt“ hlavný záujmový priestor. Tento priestor musel byť v súlade s vypracovaným najpravdepodobnejším variantom vytvorenia operačnej zostavy predpokladaného protivníka na celú hĺbku útočnej operácie frontu – ČSLA (je to hĺbka operačnej zostavy skupiny armád – pozn. M. P.). Z hľadiska lepšieho „pokrytia“ tohto priestoru sa určovali aj iné záujmové priestory.

V súvislosti s plnením uvedenej úlohy bolo nevyhnutné v časovej postupnosti aktivovať rôzne druhy agentúrneho prieskumu – „agentúrna sieť“ v záujmovom priestore, „agentúrne chodecké skupiny“ (ACHS), „agentúrne prieskumné skupiny“ (APsS), „skupiny špeciálneho určenia“, diverzné oddiely a „rezidentúry záložných agentúrnych sietí“ (R/ZAS). Zámer spočíval v tom, aby v období začatia bojovej činnosti boli postupne pokryté priestory rozmiestnenia hlavných prostriedkov predpokladaného protivníka v súlade s usporiadaním jeho operačnej zostavy v období vojnového konfliktu.¹⁴¹

Po prípade „major František Tišler“¹⁴² bola v roku 1960 schválená nová koncepcia výstavby a prípravy agentúrnej siete frontu. Aplikovala sovietske odporúčania, ktoré vyplynuli z konzultácií v júli 1960 v Moskve a mali dlhodobú platnosť. Túto koncepciu napríklad na úrovni Spravodajskej správy ZVO aktualizovali a modifikovali v rokoch 1979 a 1982

---

¹⁴¹ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Výstavba záložnej agentúrnej siete“.

¹⁴² František Tišler od roku 1954 pôsobil na Hlavnom ústredí. Už v roku 1955 bol vyslaný na „zahraničné pracovisko – rezidentúru“ – ATLANTIC vo Washingtone. Pôsobil pod vojenským krytím ako zástupca vojenského pridelenca. V rekordnom čase za 14 dní získal agenta „Výtečník“, ktorý ho s vysokou pravdepodobnosťou naverboval. Tišler mal pridelené krycie meno „Arago“. Pred odvolaním z funkcie ušiel (v noci z 24. na 25. júla 1959) s množstvom utajovaných materiálov, ktoré odcudzil z trezorov na ambasáde. S novou identitou ako Frank Laurent žil na Floride. V dôsledku tohto „prevalu“ bol odvolaný z funkcie náčelníka Spravodajskej správy GŠ ČSLA generálmajor Antonín Racek a skončil bez nároku na výsluhový dôchodok.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 78 „Plán opatrení z výsledkov konzultácie v Moskve a výsledkov odborných prác 3. odd.“

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 78 „Obranné opatrenia na MZO v súvislosti so zradou Tišlera“.

(niektoré časti boli upravené ešte v apríli 1983 – pozn. M. P.).¹⁴³ Podstata spočívala v niekoľkých nižšie uvedených opatreniach.

Ponechať agentov v určených priestoroch činnosti (v danom období v nich už pôsobili – pozn. M. P.) a vyslať „spojky – inštruktorov“ (SI) a „rádiové spojky – inštruktorov“ (RSI). Toto opatrenie malo vytvoriť vhodné podmienky pre činnosť rezidentúr.

Súčasne mali ACHS „pokryť“ v období začatia vojnového konfliktu vopred určené dôležité priestory v prihraničných priestoroch do hĺbky 100 až 150 km.¹⁴⁴ Zámer spočíval v získavaní relevantných informácií o zložení a rozmiestňovaní operačných zostáv armád prvých sledov, rozmiestnení najdôležitejších objektov a indikátory o prípravách na „...začatie agresie...“ s dostatočným časovým predstihom.¹⁴⁵

V ďalšej fáze spojenej so začiatkom vojnového konfliktu sa mali zvyšovať počty prostriedkov operačného agentúrneho prieskumu. V uvedenej fáze eskalácie konfliktu to mali byť najmä agentúrne prieskumné skupiny a rezidentúry záložných agentúrnych sietí. Mali pôsobiť v priestore na celú hĺbku operácie frontu alebo na predpokladaných hlavných smeroch prielomu protivníka.

Agentúrna sieť vytvorená v konkrétnom záujmovom priestore, musela v dobe mieru „pokryť“ hlavné záujmové objekty predpokladaného protivníka. Jednou z prioritných požiadaviek mala byť schopnosť včas zachytiť indikátory zámerov protivníka a identifikovať v nich varovné príznaky nielen príprav k vypuknutiu vojnového konfliktu, ale aj jeho prípadnej ďalšej eskalácie.

Agentúrne chodecké skupiny mali pôsobiť v záujmovom priestore s takým časovým predstihom, aby v období do vypuknutia vojnového konfliktu bola ich činnosť zlegalizovaná. Ich nasadenie do uvedeného priestoru malo byť realizované „legálnou cestou“. Museli splniť kritériá vysokej politickej spoľahlivosti, perfektných jazykových znalostí, charakterových vlastností a agentúrnych schopností. V procese prípravy uvedenej koncepcie bol konštatovaný „...nedostatok spolupracovníkov týchto kvalít...“.¹⁴⁶ Z uvedeného dôvodu sa realizovalo

---

¹⁴³ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Budovanie rezidentúr záložnej siete a ich bojová pohotovosť.“

¹⁴⁴ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Metodika výstavby, prípravy a uvádzania rezidentúr ZAS do bojovej pohotovosti“.

¹⁴⁵ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Výstavba záložnej agentúrnej siete“.

¹⁴⁶ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Metodika výstavby, prípravy a uvádzania rezidentúr ZAS do bojovej pohotovosti“.

„prebudovanie ACHS“ tak, aby v každej z nich boli 2 až 3 spolupracovníci požadovaných kvalít „...*schopní plně uniesť fals dokladu...*“.¹⁴⁷ Z hľadiska plánovaného priestoru pôsobenia to museli byť nemecké doklady.

Každý spolupracovník z ACHS bol pripravovaný na samostatné plnenie určených úloh. Súčasne sa požadovala vzájomná zastupiteľnosť, a to najmä za spolupracovníka – radistu. Dlhodobé plány prípravy museli byť spracované tak, aby sa každý spolupracovník z ACHS dostal minimálne raz za obdobie 4 až 5 rokov do určeného záujmového priestoru.

Súčasne ich cvičili tak, aby „...*zvládli falzifikát dokladu...*“,¹⁴⁸ s ktorým mali pôsobiť v danom priestore mimo územie ČSSR. Spolupracovníci boli systematicky vedení k tomu, aby sa naučili vierohodné legendy k falzifikátom dokladov. V rámci plánovaného vyslania do záujmového priestoru si legendy „prehlbovali a upevňovali“. Legendy a falzifikáty pripravovali tak, aby zodpovedali charakteru, schopnostiam a znalostiam spolupracovníkov.

V archívnych dokumentoch sa zachoval vypracovaný modelový príklad povolávania príslušníkov ACHS: na základe nariadenia náčelníka štábu ZVO (prípadne náčelníka GŠ ČSĽA – pozn. M. P.) formou šifry do Brna, v dobe zvýšenej bojovej pohotovosti aj skôr, pri skrytej mobilizácii – do Brna prostredníctvom okresnej vojenskej správy, pri variantoch „Vojnové nebezpečenstvo“ a „Plná bojová pohotovosť“ – do priestoru zmobilizovania. Bojová pohotovosť príslušníkov ACHS musela byť na najvyššom stupni zo všetkých spolupracovníkov.¹⁴⁹

Agentúrne chodecké skupiny mali byť podľa revidovanej koncepcie z roku 1960 povolávané skrytou formou, a to skôr než vyhlasovanie jednotlivých stupňov bojovej pohotovosti v rámci ČSĽA. Napríklad pri vyhlásení stupňa „Zvýšená bojová pohotovosť“ by bol časový termín nasadenia ACHS do záujmového priestoru kratší ako 48 hodín. V tomto variante nebol zvažovaný presun do priestoru zmobilizovania, ale z pôvodného priestoru, t. j. z Brna.¹⁵⁰

Velenie agentúrneho úseku za najrizikovejšiu fázu v činnosti ACHS vyhodnotilo ich nasadenie do záujmového priestoru. V tejto fáze museli príslušníci ACHS prekonať jednu až

---

¹⁴⁷ Tamže.

¹⁴⁸ Tamže.

¹⁴⁹ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Metodika výstavby, prípravy a uvádzania rezidentúr ZAS do bojovej pohotovosti“.

¹⁵⁰ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Výstavba záložnej agentúrnej siete“.

dve štátne hranice, prípadne aj viac. Záviselo to od variantu legálneho alebo ilegálneho prechodu.

Napríklad analýzy poznatkov z prihraničných území NSR upozorňovali na stráženie až do hĺbky 30 km. Tento úsek musel byť prekonaný skrytou formou. Agentúrne chodecké skupiny, ktoré mali pôsobiť v priestore 50 km od štátnej hranice mali odporúčané nevyužívať prostriedky hromadnej dopravy (na základe poznatkov z cvičenia „WINTEW 81“ – pozn. M. P.). Odporúčal sa variant použitia bicyklov (boli zakúpené skladacie v počte 50 kusov – pozn. M. P.). Skúsení príslušníci agentúrneho úseku spochybňovali kalkulačné normy, ktoré uvádzali, že ACHS prekoná za noc vzdialenosť 50 km. Argumentovali, že tieto normy nie je v ľudských silách zvládnuť a udržanie tohto tempa by mohlo ohroziť celú ACHS.¹⁵¹

Mimoriadne nároky sa kládli na každý riadiaci orgán, pretože okrem ACHS musel v priestore zmobilizovania zabezpečiť pre činnosť aj 3 agentúrne prieskumné skupiny.

Na prelome 60. a 70. rokov 20. storočia zvýšilo Hlavné ústredie enormný tlak na vybudovanie nových „legálnych rezidentúr“, „nelegálnych rezidentúr“ (v dobovej terminológii sa používal aj pojem „ilegálne rezidentúry“ – pozn. M. P.) a „zmiešaných rezidentúr“¹⁵² v záujmových priestoroch¹⁵³. Nelegálne rezidentúry na rozdiel od „legálnych rezidentúr“ nemali krytie oficiálnych úradov ČSSR. Najčastejšie to boli diplomatické, obchodné zastupiteľstvá, novinárske centrály, misie rôzneho charakteru a iné. V období vzniku mimoriadnej situácie a vojnového konfliktu sa vytvárali „vojnové agentúrne rezidentúry“¹⁵⁴.

---

¹⁵¹ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Výstavba záložnej agentúrnej siete“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 526b „Pôsobnosť 2. odd. strategického agentúrneho prieskumu za brannej pohotovosti štátu“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 135 „Návrhy na výcvik budúcich agentov“.

¹⁵² „Zmiešaná rezidentúra“ - jej príslušníci pôsobili v záujmových priestoroch pod vojenským a ďalší pod legalizačným krytím.

Agentúrna terminológia. 1983.

¹⁵³ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 232 „Zásady organizácie a práce ilegálnych rezidentúr“.

¹⁵⁴ „Vojnová agentúrna rezidentúra“ mala byť vytváraná v mimoriadnej situácii a v priebehu vojnového konfliktu.

Agentúrny úsek vyššie uvedené typy rezidentúr budoval v záujmových priestoroch so zámerom nepretržitého získavania relevantných informácií objektoch rôzneho charakteru alebo plnenia iných špeciálnych výzvedných úloh.¹⁵⁵

Nelegálne rezidentúry sa vo väčšine prípadov skladali z „riadiaceho jadra“. Tvorili ho „spravodajské orgány“. Zásadne to boli občania ČSSR, ktorí žili v určených záujmových priestoroch (štátoch). Mali práva občanov daného štátu alebo práva kategórie „žiadanych cudzincov“. Ďalej do tohto jadra obvykle zaraďovali aj dôverníkov. Vojenská rozviedka ich získala prostredníctvom náborovej činnosti z miestneho obyvateľstva¹⁵⁶ alebo vhodnej náborovej bázy cudzincov, ktorí žili v záujmovom štáte.

Títo boli získaní z toho dôvodu, že pracovali alebo perspektívne mohli pracovať v hlavných alebo pomocných objektoch zaradených do spektra záujmov ČSSR, prípadne Varšavskej zmluvy. Získavali sa aj tí, ktorí sa zaoberali takou spoločenskou činnosťou, ktorá im umožňovala získavať požadované informácie.

Hlavné ústredie v riadení tohto druhu rezidentúr najčastejšie používalo ilegálne spôsoby spojenia (napríklad rádiové spojenie, kuriér a iné – pozn. M. P.). Nevyužívali sa rezidentúry, ktoré pôsobili v danej záujmovej krajine pod krytím oficiálnych inštitúcií ČSSR. Každodennou prioritnou požiadavkou sa stala ochrana „nelegálnej rezidentúry“ pred rizikom jej odhalenia kontrarozviedkou protivníka.¹⁵⁷

Nelegálne rezidentúry sa osvedčili ako jeden z najúčinnějších a základných prostriedkov vojenského výzvedného spravodajstva (rozviedky) pre získavanie relevantných informácií nielen v mierovom období, ale najmä vojnového konfliktu. Tieto rezidentúry sa systematicky budovali v každom záujmovom štáte, a to nezávisle na charaktere diplomatických a iných

---

¹⁵⁵ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 78 „Výstavba strategickej rozviedky“.

¹⁵⁶ V spravodajskej terminológii sa používal termín „zbúraní“. „Búranie“ bola cieľavedomá a plánovitá činnosť orgánov a agentúrnych prostriedkov agentúrneho prieskumu so zámerom získať vhodný „typ“ na agentúrnu spoluprácu. Typ bol rozpracovaný prípad. Boli o ňom zhromaždené a preverené všetky dostupné osobné fakty, preverené jeho agentúrne možnosti, motívy a schopnosti pre agentúrnu prácu. Museli byť vytvorené predpoklady pre jeho získanie na agentúrnu spoluprácu a pre organizáciu základného agentúrneho spojenia. V tomto prípade bol vypracovaný a schválený návrh na získanie pre agentúrnu spoluprácu.

Agentúrna terminológia. 1983.

¹⁵⁷ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 117 „Stav a perspektívy rozvoja agentúrneho úseku“.

oficiálnych vzťahov s ČSSR. Limitujúcim faktorom nebolo ani to, či išlo o štáty neutrálne alebo „vojensky nepriateľské“.

Skúsenosti vojenskej rozviedky potvrdzovali teoretické zásady, že v prípade, keď „nelegálne rezidentúry“ fungovali dobre organizované, so zabezpečeným adekvátnym krytím a presným riadením z Hlavného ústredia, tak preukazovali schopnosť pôsobiť v akýchkoľvek podmienkach. Ich pátrači a dôvernici neboli vystavení riziku prísneho dohľadu zo strany kontrarozviedky. Dôležitým atribútom pôsobenia v záujmovom priestore bolo, aby svojou činnosťou a správaním na seba neupozornili.¹⁵⁸

Koncepcia podmieňovala budovanie týchto rezidentúr požiadavkou, že v období vojnového konfliktu ich činnosť nesmie byť utlmená, ale „...*naopak musí vyvinúť najväčšie úsilie...*“, pretože „...*bude najväčšia nutnosť získať výzvedné údaje o nepriateľovi...*“.¹⁵⁹ Vojenská rozviedka ich musela získavať nepretržite a poskytovať ich v reálnom čase, prípadne v čo najkratšom čase.

V záujmových priestoroch plnili „nelegálne rezidentúry“ rozsiahle spektrum aj iných špecifických úloh.

Budovali „nelegálne agentúrne siete“. Náborovou činnosťou získavali z náborových báz miestnych obyvateľov a „žiadaných cudzincov“ dôverníkov. Kategorickou požiadavkou bolo, aby mali potrebné agentúrne možnosti¹⁶⁰. V riadiacich a plánovacích dokumentoch mali zadefinovanú povinnosť získavať nariadené informácie o jednom alebo viacerých hlavných alebo „pomocných“ záujmových objektoch.

Špecificky sa zameriavali na získavanie legalizačných dokumentov. Medzi najžiadanejšie patrili osobné doklady, krstné listy a diplomy o ukončení odborného vzdelania.

---

¹⁵⁸ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 132 „Podklady k stavu a perspektívnemu rozvoju agentúrneho úseku“.

¹⁵⁹ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 117 „Stav a perspektívy rozvoja agentúrneho úseku“.

¹⁶⁰ Súhrn konkrétnych možností agentúrneho prostriedku na plnenie informačných a organizačných úloh. Tieto vyplývali z jeho služobného alebo spoločenského postavenia a z užitočných stykov, známostí, pracovných a osobných vlastností a schopností v prospech VVZ. Agentúrna terminológia používa aj pojem „agentúrna hodnota“.

Zhromažďovali aj čiastkové poznatky, bez ktorých nebolo možné komplexne hodnotiť aktuálnu agentúrnú situáciu v záujmových priestoroch. Nepretržité hodnotenie tejto situácie bolo nevyhnutné z hľadiska bezpečných prechodov „pátračov – rezidentov“ do určených záujmových štátov alebo v prípade dočasnej legalizácie.

Garantovanie bezpečného nepretržitého spojenia s Hlavným ústredím a určenými inými rezidentúrami tohto typu patrilo medzi priority každej „nelegálnej rezidentúry“. Osvedčenými formami sa stali rádiové spojenie a využívanie kuriérov.

Autorský tím, ktorý vypracoval novú koncepciu argumentoval viacerými negatívnymi skúsenosťami vojenských rozvedok členských krajín Varšavskej zmluvy. Vo väčšine týchto prípadov bola činnosť „nelegálnych rezidentúr“ pri získavaní relevantných informácií hodnotená kladne. Chyba Hlavného ústredia spočívala v tom, že nedokázalo zabezpečiť nepretržité spojenie. Získané informácie neboli doručené v reálnom čase, ale so značným oneskorením. Autorský tím konštatoval, že „...všetka práca, spojená so získavaním správ, bola zbytočná...“.¹⁶¹

Zloženie „nelegálnej rezidentúry“ bolo rôzne. Podobne ako „pátrači – rezidenti“, tak aj „pátrači – nelegáli“ riadili činnosť rezidentúry a zodpovedali za splnenie nariadených úloh. V rezidentúre obvykle pôsobili aj „dôverníci – rezidenti“ a „dôverníci – pomocné orgány“, spojky, kuriéri, majitelia konšpiračných bytov¹⁶² (využívané za účelom schôdzok s agentúrnymi prostriedkami – pozn. M. P.), „živé agentúrne schránky“, „mŕtve agentúrne schránky a majitelia „krycích telefónov“¹⁶³.

Početný stav pátračov a dôverníkov v týchto typoch rezidentúrach nebol presne definovaný. Najčastejšie ho determinoval spravodajský význam záujmového priestoru, agentúrna situácia, kvality pátračov a dôverníkov a rôznorodosť spektra plnených agentúrnych úloh.

---

¹⁶¹ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 232 „Zásady organizácie a práce ilegálnych rezidentúr“.

¹⁶² ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 78 „Výstavba strategickej rozvedky“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 122 „Koncepcia činnosti na NSR a Rakúsko“.

¹⁶³ Prostriedok neosobného agentúrneho spojenia za účelom prijatia a odovzdania telefonických správ. Bol to „agent – krycí telefón“.

Agentúrna terminológia. 1983.

Spravodajská správa GŠ ČSLA v procese budovania „nelegálnej rezidentúry“ vyžadovala vysokú mieru operatívosti a schopnosť plniť všetky úlohy za akýchkoľvek podmienok nielen v mieri, ale najmä vo vojnovom konflikte. Nová koncepcia z roku 1973 operatívnosť definovala ako schopnosť nielen „...včasného doručenia výzvedných správ...“,¹⁶⁴ ale aj rýchleho a presného realizovania pokynov Hlavného ústredia. Pôsobenie v záujmovom priestore vyžadovalo od rezidentúry rýchle sa prispôsobovať novým podmienkam, ktoré mohli byť vyvolané neočakávanými zmenami v agentúrnej situácii, ale aj novými „ad hoc“ úlohami z nadriadeného stupňa.

Tím spracovateľov koncepcie z roku 1973 nedefinoval optimálny model „nelegálnej rezidentúry“. Organizačná štruktúra každej z nich bola totiž závislá od určených úloh z úrovne Spravodajskej správy GŠ ČSLA, agentúrnej hodnoty príslušníkov konkrétnej agentúrnej siete a meniacej sa agentúrnej situácie v záujmovom priestore (záujmovom štáte).¹⁶⁵

Charakter úloh, ktoré mala konkrétne rezidentúra plniť však v praxi najviac ovplyvňoval počet kvalitných príslušníkov agentúrnej siete, ktorú mala rezidentúra vybudovaná. Napríklad rezidentúra, ktorá plnila úlohu monitorovania troch až štyroch veľkých vojenských priemyselných alebo vojenských hlavných objektov mala obvykle troch až štyroch dôverníkov, radistu, kuriéra a konšpiračný byt.

Operačný agentúrny prieskum bol do 30. septembra 1969 priamo podriadený Spravodajskej správe GŠ ČSLA. Následne po reorganizácii vznikla Spravodajská správa Západného vojenského okruhu. V októbri 1969 museli byť skupiny 1., 2., a štvrtá odovzdané do podriadenosti tejto novej správy. Po relatívne krátkom období velenie vojenskej rozviedky rozhodlo, že 1., a 2., skupina v roku 1971 sa opäť začlenili do organizačnej štruktúry Spravodajskej správy GŠ ČSLA.

V koncepcii 1. oddelenia z apríla 1975 sa NSR dôsledne rozpracovala ako jeden z prioritných záujmových priestorov. Autori koncepcie vypracovali niekoľko scenárov. Pravdepodobný predpokladal, že NSR zostane aj v budúcnosti hlavným vojenským a politickým pilierom NATO v Európe. Autori v tomto scenári predpokladali, že NSR bude v zahraničnej politike

---

¹⁶⁴ Tamže.

¹⁶⁵ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 232 „Zásady organizácie a práce ilegálnych rezidentúr“.

realizovať ideu „...*realistickej politiky voči socialistickým krajinám...*“¹⁶⁶ a bude sa usilovať o širšiu hospodársku spoluprácu. Napriek optimistickej prognóze, ktorej podstata vychádzala zo spravodajsky vyhodnoteného faktu snahy NSR o uvoľnenie napätia vypracovali aj scenár, ktorý s vysokou pravdepodobnosťou predpokladal pokračovanie „podvratnej“ politiky činnosti voči socialistickým krajinám.

Koncepcia predpokladala, že NSR zohrá v Európe v ďalšom období rozhodujúcu úlohu a „...*voči ČSSR bude politicky, vojensky a hospodársky hlavným objektom záujmu...*“.¹⁶⁷

Operačná agentúrna rozviedka (prieskum) v 70. rokoch 20. storočia budovala a riadila spoľahlivú, „...*hlboko zakonšpirovanú, ...kvalitnú a akcieschopnú...*“¹⁶⁸ agentúrnu sieť v záujmovom priestore. Táto sieť mala podľa vtedajšieho nariadenia Hlavného ústredia získavať a poskytovať hodnotné „informačné správy“, ktoré požadovalo velenie ČSLA. Prioritne sa získavali a vyhodnocovali poznatky obsahujúce varovné indikátory (v tomto období sa požíval pojem „príznak“ – pozn. M. P.) o potenciálnej hrozbe náhleho vojenského útoku. Dôraz sa kládol na schopnosť vojenskej rozviedky znížiť riziko strategického prekvapenia zo strany potenciálneho protivníka.

V prípade vypuknutia vojnového konfliktu sa mala operačná agentúrna rozviedka značnou mierou podieľať na nepretržitom informačnom zabezpečení frontovej operácie vo všetkých jej fázach.

Operačný agentúrny prieskum musel plniť úlohy podmienkach zostreňného kontrarozviedneho režimu, čo bolo mimoriadne náročné. Hlavné ústredie tento variant predpokladalo zvlášť v období, keď by podľa vypracovaného najpravdepodobnejšieho scenára nastal stav úplného prerušenia všetkých legálnych „ciest a kanálov“ medzi ČSSR a konkrétnym záujmovým priestorom. Predpokladaný extrémny scenár obsahoval zásadu, aby sa príprava všetkých „operatívnych“ pracovníkov zamerala najmä na zvládnutie nelegálnych spôsobov agentúrnej práce.

---

¹⁶⁶ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 122 „Koncepcia činnosti na NSR“.

¹⁶⁷ Tamže.

¹⁶⁸ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 8 „Operačná agentúrna rozviedka“.

Uvedená zásada sa vzťahovala nielen na náborovú činnosť a riadenie „agentov – prameňov“ a dôležitých „agentov – chodcov“, ale aj prípravnú fázu a vysielanie agentúrnych prieskumných skupín do záujmového priestoru.

Osvedčilo sa využívanie ilegálnych prechodov štátnej hranice. Vždy boli zvolené dve miesta vyslania, a to hlavné a záložné. Vzdialené od seba museli byť minimálne 25 kilometrov a viac.

V období tzv. Kubánskej krízy a tzv. Berlínskej krízy boli organizované aj „skupinové prechody“ v počte dvoch až štyroch osôb.

Na základe analýzy negatívnych skúseností z minulosti (tzv. inštitucionálna pamäť) sa prehodnotilo organizovanie „hraničnej operácie“. Už nebolo možné využívať na vyslanie do záujmového priestoru a na návrat z tohto priestoru rovnaké miesto (ilegálny prechod štátnej hranice). Schválené opatrenie súviselo s aktuálnou agentúrnou situáciou v prihraničnom a v pohraničnom pásme štátnej hranice. Od začiatku 70. rokov minulého storočia nielen vlastné získané informácie, ale aj tie poskytnuté spravodajskými službami členských krajín Varšavskej zmluvy dospeli v hodnotení k zhode o trende výrazného zostrovania kontrarozviedneho režimu vo všetkých záujmových priestoroch.

Hlavné ústredie v roku 1971 v súvislosti s celkovým hodnotením 1. oddelenia konštatovalo v porovnaní s predchádzajúcim rokom „pozitívny trend“ v kvalite informácií. Z celkového počtu 597 „informačných správ“ hodnotilo 7 známkou 4, 175 známkou 3 a ostatné hodnotilo známkou 2. V systéme hodnotenia sa v podstate aplikoval sovietsky model, ktorý pretrval až do pádu vládnuceho režimu. V modifikovanej podobe bol po roku 1989 uplatňovaný ešte niekoľko rokov.

V uvedenom období sa zvlášť vysoko hodnotilo včasné zaznamenanie a monitorovanie prezbroyenia oddielu Pershing 56 db. Armády USA. Agentúrne prostriedky nepretržite zaznamenávali aj činnosť vojsk vo VVP Grafenwöhr, najmä v období cvičenia „Reforger“. V súvislosti s plnením ročných úloh sa u 1. skupiny konštatovala zvýšená úroveň kvality získaných a poskytovaných informácií. Pozitívny trend bol zaznamenaný aj v činnosti 2. skupiny, ktorá sa však v porovnaní s inými skupinami podieľala na získaní a poskytnutí menšieho počtu kvalitných informácií. Hodnotenie tejto skupiny ovplyvnili najmä možnosti „agentúrnej chodeckej skupiny“, ktorú nasadili do záujmového priestoru s cieľom

monitorovania americkej 56. delostreleckej brigády. Hlavné ústredie rozhodlo, že 2. skupina „...*nutne potrebuje novým kvalitným náborom získať agentúrne prostriedky...*“.¹⁶⁹

Najmenej kvalitných informácií získala a poskytla 5. skupina. Velenie agentúrneho úseku kriticky hodnotilo najmä činnosť parížskej rezidentúry „MÝTINA“, pretože množstvo získaných informácií nezodpovedalo požiadavkám, ktoré obsahoval schválený v ročný plán.

Spravodajská správa GŠ ČSLA konštatovala očakávaný pozitívny obrat v činnosti agentúrnych sietí v jednotlivých záujmových priestoroch, čo sa prejavilo v náraste hodnoty jednotlivých správ. Napriek jej systematickému tlaku sa stále nepodarilo dosiahnuť požadovaný stav nepretržitej činnosti agentúrnych sietí, ktoré sa zamierovali najmä na hlavné a iné ďalšie dôležité objekty v záujmových priestoroch.

Velenie agentúrneho úseku vysoko hodnotilo činnosť 3. skupiny, ktorá sa podieľala na získaní a produkcii najkvalitnejších informácií z oblasti výstavby a prípravy predpokladaného budúceho stredoeurópskeho priestoru vedenia bojovej činnosti, základní protiletadlových riadených striel HAWK a NIKE, rádiových a rádiotechnických objektov, dislokácie BW a Armády USA na nemeckom území. Napriek zvýšenej informačnej činnosti rezidentúr „HVOZD“ a „OSTROV“ (Západný Berlín) sa na obidve zo strany Hlavného ústredia vyvíjal enormný tlak. Presadzovalo nereálny zámer urýchlene dosiahnuť vyššiu kvalitu informačného pokrytia hlavných záujmových objektov.

Neadekvátne požiadavky na zvyšovanie „výkonnosti“ agentúrnych prostriedkov sa stali najmä v období počiatku tzv. normalizácie obľúbeným a často skloňovaným pojmom Hlavného ústredia. Archívne dokumenty potvrdzujú, že zvlášť v prvej tretine 70. rokov 20. storočia sa stupňovaný tlak na zvyšovanie ich efektivity stal doslova obsesiou.

Velenie agentúrneho úseku na základe dôslednej analýzy činnosti jednotlivých agentúrnych sietí vyradilo celkom 11 agentov. Ďalších 3 dalo „do kľudu“ a nakoniec v roku 1972 ich definitívne vyradilo. Agentúrne siete v roku 1971 doplnilo 6 nových agentov a informátorov. Oddelenie malo k dispozícii celkom 14 agentúrnych chodeckých skupín, z ktorých väčšina zodpovedala stavu pripravenosti na nasadenie do záujmového priestoru – NSR.

V rámci personálnych čistiek (tzv. normalizačná očista) bolo z nich vyradených 20 spolupracovníkov (väčšina z nich boli radisti – pozn. M. P.). Podľa zachovaného hodnotenia

---

¹⁶⁹ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 39 „Vyhodnotenie plnenia hlavných úloh 1. odd. za rok 1971“.

náčelníka 1. oddelenia spočívalo zvýšené bezpečnostné riziko „...v ohrození celej siete...“, pretože jednotlivci sa „...navzájom poznali a poznali svoje úlohy...“.¹⁷⁰ Závažným zistením bol fakt, že Hlavné ústredie ešte ani na konci 1971 nemalo prehľad o tom, kto z nich ušiel z ČSSR. Podobný stav sa zistil aj u Spravodajskej správy ZVO.

Velenie vojenskej rozvedky presadilo do spravodajského zamerania na rok 1972 a ďalších riadiacich dokumentov agentúrneho úseku splnenie mimoriadne náročných úloh. Tieto úlohy neboli len informačného charakteru, ale aj náborového. Systematicky zvyšovaný enormný tlak nepríjemne pociťovali najmä jednotlivé agentúrne siete. Stav a riadenie sietí spolupracovníkov v záujmových priestoroch NSR a Francúzsko boli hodnotené ako „...nedostatočné, s výnimkou SP MARTIN a DUALISTA...“¹⁷¹ (obidvaja SP pôsobili v NSR – pozn. M. P.). Jedným z opatrení na zlepšenie stavu malo byť podľa predstáv riadiacich zložiek rozhodnutie „...o výjazdoch spolupracovníkov, ktorí mohli podstatne rezidentúram pomôcť...“¹⁷² pri plnení informačných a náborových úloh. Výber sa zamerával najmä náborové bázy novinárov, Československých aerolínií a cestovnej agentúry ČEDOK. Uvedené formálne a ad hoc pripravené rozhodnutie nereagovalo na podstatu vzniknutého problému, a tak ani nemohlo priniesť efekt, ktorý Hlavné ústredie očakávalo.

V 70. rokoch minulého storočia 1. oddelenie agentúrneho operačného prieskumu malo určené tieto záujmové priestory: stredná a južná časť NSR a územie Francúzska.

Hlavné záujmové objekty v týchto záujmových priestoroch charakterizovali zachované dokumenty oddelenia takto: „riadiace vládne a vojenské orgány NATO a jednotlivých vlád“, jednotlivé výbory a pracovné skupiny NATO a ministerstvá obrany NSR a Francúzska. Ďalej to prostriedky jadrového napadnutia s dôrazom na veliteľstvá vojenských vzdušných síl a jednotky riadených striel PERSHING, štáby armádnych zborov - 2. az. (NSR), 7. az. (USA) a 2. az. (Francúzsko). Medzi hlavné záujmové objekty sa zaradili aj objekty, ktoré mohli rozhodujúcim spôsobom ovplyvniť priebeh a výsledok predpokladaného vojnového konfliktu.

Napriek charakteru a zameraniu 1. oddelenia Spravodajskej správy GŠ ČSLA plnili jednotlivé skupiny rozdielne úlohy. V 70. rokoch 20. storočia mali 1. a 2. skupina určené objekty

---

¹⁷⁰ Tamže.

¹⁷¹ Tamže.

¹⁷² Tamže.

operačného a 3. skupina objekty strategického významu (5. skupina mala určené Francúzsko – pozn. M. P.).

Pásmo 1. skupiny sa nachádzalo v hlavnom záujmovom priestore NSR. Jeho severnú hranicu tvorili mestá Furth im Wald (mimo), Regensburg (vrátane), Göppingen (mimo) a Strasbourg (mimo). Južnú hranicu pásma pôsobenia skupiny vymedzovala severná štátna hranica Rakúska. Agentúrne prostriedky 1. skupiny monitorovali tieto hlavné záujmové objekty: 2. az. – Ulm a jeho podriadené jednotky (v pásme 1. skupiny – pozn. autora), 56. delostrelecká brigáda PERSHING-1 A – Schwäbisch Gmünd, 1. letka riadených striel PERSHING-1A – Landsberg (v tomto období to bola modifikácia na kolesových vozidlách – pozn. M. P.). Z pozemných síl to boli americké jednotky a útvary a BW, ktoré boli dislokované v prihraničnom pásme. Zvláštny dôraz sa kládol na VVP Grafenwöhr, 3. pluk 1. mechanizovanej divízie amerického 7. az. – Augsburg. Medzi záujmové objekty určené skupine patrili aj letiská, kde NATO umiestnilo lietadlá – nosiče jadrových zbraní, a to Lechfeld (32. stíhacie bombardovacie letecké krídlo 1. leteckej divízia, NSR – pozn. P. M.) a Memmingen (34. stíhacie bombardovacie letecké krídlo 1. leteckej divízia, NSR – pozn. P. M.). Monitorovaný bol aj 250. delostrelecký oddiel – Grossengstingen a francúzska 3. mechanizovaná divízia – Freiburg s jej podriadenými jednotkami, ktoré boli dislokované v pásme 1. skupiny.¹⁷³

Velenie agentúrneho úseku určilo pásmo pôsobenia 2. skupiny v záujmovom priestore NSR takto: severnú hranicu tvorili mestá Hof (vrátane), Koblenz (vrátane) a Neuerburg (mimo). Južná hranica pásma ohraničili mestá Furth im Wald (vrátane), Regensburg (vrátane) a Strasbourg (vrátane). Agentúrne prostriedky 2. skupiny mali určené tieto hlavné záujmové objekty: 2. az. – Ulm a jeho podriadené jednotky (v pásme 2. skupiny – pozn. P. M.), 56. delostrelecká brigáda PERSHING-1 A – Schwäbisch Gmünd a jej podriadené jednotky, 17. Letecká armáda – Ramstein (dôraz na 86. taktické prieskumné letecké krídlo – Zweibrücken), 7. az. – Stuttgart a jeho podriadené jednotky v pásme 2. skupiny, 1. kanadská letecká skupina – Söllingen (zvlášť 441. a 421. stíhacia bombardovacia letka), 68. delostrelecký oddiel – Schwäbisch Hall, 73 delostrelecký oddiel – Schwäbisch Gmünd, 12. tanková divízia – Veithöchsheim (podriadená nemeckému 3. az.) a francúzsky 2. az. – Baden-Baden. Ďalej boli monitorované letiská, kde sa nachádzali lietadlá – nosiče jadrových zbraní a tiež americké a nemecké jednotky a útvary, ktoré boli dislokované v prihraničnom pásme (výhradne v pásme

---

¹⁷³ Tamže.

skupiny – pozn. M. P.). Dôraz sa podobne ako u 1. skupiny kládol na podrobné monitorovanie VVP Grafenwöhr. Na rozdiel od 1. skupiny musela 2. skupina navyše monitorovať aj VVP Hohenfels.¹⁷⁴

Tretia skupina mala pásmo pôsobenia v záujmovom priestore NSR vymedzené takto: južná a stredná časť nemeckého územia. Nachádzali sa v ňom tieto určené hlavné záujmové objekty: orgány NATO, zvlášť stála skupina jadrového plánovania, Ministerstvo zahraničných vecí NSR – Bonn, Ministerstvo obrany NSR – Bonn, USAFE – Wiesbaden (Vzdušné sily USA v Európe), nemecké Veliteľstvo teritoriálnej obrany-JUH – Heidelberg, 32. veliteľstvo protivzdušnej obrany (PVO) – Kaiserslautern, Veliteľstvo a štáb amerického 5. az. – Frankfurt am Main, výskumné a vedecko-technické zariadenia a ústavy v oblasti novej bojovej techniky. Agentúrne prostriedky skupiny vizuálnym prieskumom monitorovali: oddiely prostriedkov PVO HAWK 1. línie a NIKE HERCULES a HAWK 1. línie, systémy stráženia vzdušného priestoru v strednej a južnej časti NSR, systém PVO 3. a 4. spojeneckého úseku, sklady atómových zbraní a raketovej techniky.¹⁷⁵

Pásmo pôsobenia 5. skupiny bolo vymedzené takto: celé územie Francúzska. Skupina mala ako hlavné záujmové objekty určené: orgány NATO, jeho jednotlivé skupiny a pracovné výbory, Ministerstvo obrany Francúzska – Paríž, 1. skupina riadených striel – ST. Christol, Veliteľstvo taktického letectva – Metz – Frescaty, Veliteľstvo strategického letectva – Taverny, Veliteľstvo PVO – Taverny, 1. armáda – Strasbourg, 1. armádny zbor – Nancy, 2. armádny zbor – Baden-Baden, výskumné a vedecko-technické zariadenia a ústavy v oblasti novej bojovej techniky.¹⁷⁶

Vojenská rozviedka konštatovala, že v prvej tretine 70. rokov minulého storočia nenastal stav znižovania napätia. Agentúrny úsek získal relevantné informácie o indikátoroch zvyšovania vojenských rozpočtov, zdokonaľovania prípravy a modernizácie zbraní a zbraňových systémov vojsk NATO.

Vojenský spravodajský analytici vyhodnotili agresiu voči tzv. Východnému bloku ako vysoko pravdepodobný scenár. Vážnu bezpečnostnú hrozbu podľa dobových hodnotení predstavovala zásadná zmena politiky Rakúska. Táto mala spočívať v „...koordinácii so štátmi NATO a

---

¹⁷⁴ Tamže.

¹⁷⁵ Tamže.

¹⁷⁶ Tamže.

mala rovnaký antisocialistický obsah ako u vlád NSR, USA...“. V tejto súvislosti predstavitelia Varšavskej zmluvy zdôraznili požiadavku „...*spravodajského zabezpečenia pásma proti ČSSR...“*.¹⁷⁷

Rezidentúra „HVOZD“ začala spracovávať a poskytovať analytikom v Hlavnom ústredí pravidelné mesačné produkty so zameraním na politický vývoj v NSR, vojenské zámery Bundewehru (BW), činnosť jednotiek NATO na území NSR. Rezidentúre sa v tomto období podarilo získať prvé komplexné informácie o BW.

Velenie vojenskej rozviedky na záver prvej polovice 70. rokov minulého storočia kriticky hodnotilo stav nielen „...*absolútneho poklesu dodaných správ...“*¹⁷⁸ v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi, ale aj ich spravodajskej hodnoty. Príčina spočívala najmä v tom, že v rámci personálnych čistiek v 1. fáze tzv. normalizácie muselo z vojenského spravodajstva odísť mnoho skúsených spravodajských dôstojníkov. Títo spravodajskí profesionáli – odborníci so stavovskou cťou sa stali doslova terčom tvrdej ostakrizácie normalizátorov. Paradoxom sa stal fakt, že ich z vojenskej spravodajskej komunity ostakrizovali spravodajskí dôstojníci bez stavovskej cti.

V období 70. rokov minulého storočia pretrvával nedostatok skúsených spravodajských dôstojníkov na funkcie náčelníkov a pre všetky funkcie v zahraničí. Citeľne to zasiahlo najmä agentúrny úsek a niektoré agentúrne siete v dôležitých záujmových priestoroch. Niektorým rezidentúram sa však podarilo udržať úroveň, ktorú požadovalo Hlavné ústredie.

Agentúrne prostriedky v záujmových priestoroch NSR a Rakúsko riadilo 1. oddelenie agentúrneho úseku. Oddelenie malo v tomto období 37 dôstojníkov (plánovaných 47), 8 práporčíkov (plánovaných 6) a 4 občianskych pracovníkov (plánovaní 4), 14 legalizantov na území ČSSR a 16 legalizantov v záujmových priestoroch (plánovaných 23) a 2 dôstojníkov na vojenských úradoch (plánovaní 2). Oddelenie malo celkom 69 príslušníkov (plánovaných 96). Naplnenosť oddelenia dosiahla v rokoch 1970 - 1975 úroveň 76 % a v kategórii legalizantov 65 %.

Agentúrna sieť sa skladala z agentov, spolupracovníkov a agentúrnych chodeckých skupín. Napríklad 1. agentúrnu chodeckú skupinu tvorilo 6 menších 3 až 5 členných skupín. Mali určené tieto hlavné záujmové objekty: veliteľstvo 2. armádny zbor (az) BW (Ulm),

¹⁷⁷ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 233 „Vyhodnotenie plnenia hlavných úloh agentúrneho úseku, 1973“.

¹⁷⁸ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 233 „Vyhodnotenie plnenia hlavných úloh agentúrneho úseku, 1974/75“.

komunikačný uzol (Augsburg), 4. mechanizovaná obrnená divízia (mod) BW (Regensburg), 32. stíhacie bombardovacie letecké krídlo (sbock) (Lechfeld), 56. delostrelecká brigáda (db) PERSHING (Schwäbisch Gmünd). Druhá agentúrna chodecká skupina bola zložená podobne ako 1. skupina a mala určené tieto objekty: 3/73 delostrelecký pluk (dp) PE (Crailsheim), 4/84 dp PE (Neckarsulm), 1. obrnená divízia (od) BW (Ansbach), kanadský útvar (Sollingen) a veliteľstvo 7. az USA (Heidelberg).¹⁷⁹

Uvedené oddelenie agentúrneho úseku riadilo v období rokov 1972 - 1973 celkom 48 agentúrnych prostriedkov v zahraničí (32 agentov a 16 spolupracovníkov – pozn. M. P.) a 76 spolupracovníkov na území ČSSR. Počet agentúrnych prostriedkov sa opäť znížil, pretože podobne ako v iných silových zložkách pokračovala plošná politická tzv. normalizačná „...očista siete z dôvodov politickej nespoľahlivosti a nezodpovedajúcich kvalít spravodajských...“. ¹⁸⁰

Negatívny vplyv na fungovanie agentúrnej siete mali aj niektoré „prevaly“ v NSR. Jedným z najväznejších bol prípad „Guillaume“. Güntera Guillaumeho v pozícii tajomníka spolkového kancelára Willyho Brandta a riadila vtedajšia východonemecká Hlavná správa rozvedky (súčasť STASI). Spolkový úrad pre ochranu ústavy ho minimálne rok sledoval a zatknutý bol až v apríli 1974. Guillaume pri zatýkaní okamžite vyhlásil, že je dôstojníkom NLA NDR.

O takmer 10 rokov neskôr činnosť agentúrnej siete obmedzil výrazne zhoršený kontrarozvedný režim. Bol to dôsledok úteku Hansa Joachima Tiedgeho, vedúceho funkcionára západonemeckej kontrarozvedky BAFV do NDR v roku 1985. Nemecké médiá ho označili za tretieho najdôležitejšieho funkcionára BAFV. H. J. Tiedge sa ako vedúci oddelenia BAFV špecializoval na odhaľovanie agentúrnej siete NDR. Menovaný identifikoval približne 200 agentov a tomu zodpovedali aj značné dôsledky. Západonemecká kontrarozvedka musela byť reorganizovaná a jej vedením bol v danej dobe poverený štátny tajomník Hans Neusel. Z NDR a niektorých ďalších krajín tzv. Východného bloku začali byť okamžite sťahovaní agenti a ďalšie agentúrne orgány.¹⁸¹

Až v samotnom závere roka 1974 sa podarilo čiastočne zastaviť uvedený negatívny trend v činnosti agentúrnej siete a dokonca zvýšiť počet agentov. V tomto roku pôsobilo v zahraničí

---

¹⁷⁹ Tamže.

¹⁸⁰ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 38 „Prehľad prepustených, 1969-1970“.

¹⁸¹ Archív Ústavu pamäti národa Bratislava, f. OS – 002278/20 – KR – 85.

51 agentúrnych prostriedkov (35 agentov a 16 spolupracovníkov). Počet spolupracovníkov na domácom území sa nezmenil. Za úspech v tomto období sa považovalo získanie dvoch agentov s priamou väzbou na BW a jedného agenta s väzbou na 56. db americkej armády. Obidvaja začali byť už v roku 1974 aj úspešne vyťažovaní. V roku 1975 sa podarilo splniť zámer preniknúť do prostredia BW formou agentov s dlhodobou perspektívou zotrvania v záujmovom objekte.

Činnosť 1. oddelenia agentúrneho úseku v súlade so schválenou koncepciou smerovala prioritne na budovanie agentúrnej siete na získanie agenta z prostredia BW, na vytvorenie databázy vhodných „adries“ a „stykov“ pre získanie agenta vo vojensko-politickej oblasti. Súčasne činnosť zameralo aj na získanie spolupracovníkov, ktorí mali priamy vzťah k záujmovému objektu - BW. Napríklad v roku 1973 oddelenie získalo celkom 8 typov (z nich 2 príslušníci BW a 2 s väzbami na dôstojníkov BW) s väzbou na BW a 1 s väzbou na rakúsky Bundesheer.

Vedenie 1. oddelenia agentúrneho úseku začalo skúšobne aplikovať metódu budovania novej agentúrnej siete v záujmovom priestore na báze funkčnej siete. Velenie agentúrne úseku hodnotilo dosiahnutie dobrých výsledkov, ale súčasne konštatovalo, že „...*konečná realizácia naráža na strach agentov...*“.¹⁸² Dôslednou analýzou tejto metódy neskôr zistilo neprijemný fakt, že dobré výsledky v informačnej oblasti oddelenie dosiahlo len na základe „...*nevedomého vyťažovania rozpracovávaných adries...*“.¹⁸³

V procese budovania stykovej základne došlo k jej rozšíreniu na neoficiálnej báze. Na základe odporúčania sovietskej vojenskej rozvedky sa skúšobne začali testovať jej nové metódy ako napríklad zverejnenie inzerátu alebo autostop.¹⁸⁴ Oddelenie pokračovalo aj v budovaní siete „nelegálov“. Kvalita agentúrnej siete neumožňovala plniť požiadavky ohľadne strategických koncepcií a mobilizačných otázok. Malo určené tieto hlavné záujmové objekty: 56. db BW, 2. az BW, 5. az (USA), 7. az (USA) a vojenský výcvikový priestor Grafenwöhr.

V roku 1973 bolo zriadené Veľvyslanectvo ČSSR v Bonne (11. 12. 1973) a v roku 1974 aj v Rakúsku (dovtedy fungoval úrad na úrovni vyslanectva – pozn. M. P.). Rezidentúra „HVOZD“ po presťahovaní Zastupiteľského úradu do hlavného mesta Bonn mala výrazne

---

¹⁸² ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 234 „Vyhodnotenie plnenia hlavných úloh agentúrneho úseku, 1975/76“.

¹⁸³ Tamže.

¹⁸⁴ ABS Praha, f. ZSGŠ, Rezidentúra OSTROV, 134 001a.

zhoršené podmienky, pretože príslušníci museli dochádzať z Kolína nad Rýnom. V tomto období zaznamenali zvýšenie aktívnych a preventívnych opatrení kontrarozvedky. Prejavilo sa to aj voči časti agentúrnych prostriedkov. Celkom 18 z nich muselo byť vyradených z dôvodu odhalenia, nečinnosti alebo zo strachu. Rezident o tom podrobne informoval Hlavné ústredie formou tzv. žltých lístkov.¹⁸⁵

Napriek tomu velenie vojenskej rozvedky konštatovalo, že „...pre vojenskú rozvedku boli vytvorené optimálne podmienky...“.¹⁸⁶ NSR aj naďalej zostala v spravodajskom zameraní definovaná ako hlavný politický, ideologický vojenský protivník. Opäť ju vyhodnotili ako hlavný záujmový priestor¹⁸⁷. Takto ju charakterizovali aj na pravidelných poradách náčelníkov vojenských spravodajských služieb členských štátov Varšavskej zmluvy.

Analytický materiál vypracovaný 14. februára 1975 hodnotil stav a perspektívy rozvoja agentúrneho úseku. V jednej časti uvádza toto zloženie „operatívnej oblasti“ (agentúrny úsek – pozn. M. P.): 1. oddelenie agentúrneho operačného prieskumu, 2. oddelenie strategického agentúrneho prieskumu pre oblasť Európa a Amerika, 23. oddelenie strategického agentúrneho prieskumu pre oblasť Blízky, Stredný a Ďaleký východ.¹⁸⁸

Oddelenie agentúrneho operačného prieskumu organizovalo a vykonávalo „výzvednú“ činnosť do záujmových priestorov NSR a Rakúska. Toto zameranie sa v podstate nezmenilo od vzniku Varšavskej zmluvy až do konca pádu bývalého režimu v ČSSR.

V období 70. rokov minulého storočia vykonávalo činnosť na území ČSSR 5 skupín: 1. skupina Plzeň, 2. skupina Karlovy Vary, 3. a 4. skupina výstavby nelegálov Praha. V záujmových priestoroch pôsobili štyri rezidentúry. Dve v NSR – Bonne a Kolíne nad Rýnom¹⁸⁹, jedna vo vtedajšom Západnom Berlíne¹⁹⁰ a jedna v Rakúsku – vo Viedni. Tabuľková naplnenosť tohto oddelenia, vrátane legalistov dosiahla úroveň 84 % . V

---

¹⁸⁵ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 233 „Vyhodnotenie plnenia hlavných úloh agentúrneho úseku, 1974/75“.

¹⁸⁶ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 117 „Vyhodnotenie plnenia hlavných úloh 1.odd. za rok 1974“.

¹⁸⁷ Nemecko, resp. NSR bola ako jediná krajina nepretržite záujmovým priestorom od roku 1918 až do pádu totalitného režimu.

¹⁸⁸ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 233 „Stav a perspektívy rozvoja agentúrneho úseku“.

¹⁸⁹ ABS Praha, f. ZSGŠ, Rezidentúra HVOZD, 134 007 d.

¹⁹⁰ ABS Praha, f. ZSGŠ, Rezidentúra OSTROV, 134 001 b.

záujmovom priestore sa približovala úrovni takmer 61%. Výsledky agentúrnej činnosti negatívne ovplyvňoval fakt, že oddelenie „...nemalo v danom období úradu VLP v NSR a Rakúsku...“.¹⁹¹

Velenie vojenskej rozvedky hlavné záujmové priestory nezmenilo. Zachované archívne dokumenty potvrdzujú, že minimálne od 50. rokov 20. storočia sa v nich kontinuálne hodnotí ako optimálne územie NSR, severovýchodná časť Francúzska, a to až po „ďalšiu úlohu frontu“. V 60. rokoch uvedeného storočia začali byť požadované aj informácie z územia neutrálneho Rakúska, pretože tvorilo „ľavý bok frontu“.

V roku 1969 vypracovali vojenské spravodajské služby členských štátov Varšavskej zmluvy analýzu vonkajšieho bezpečnostného prostredia. Predpokladali vznik „všeobecnej vojny“. Konštatovali, že NATO považuje jej vznik v nasledujúcom období za „nevyhnutný“. Podľa vojenskej doktríny USA, ktorú v tomto období prijalo NATO predpokladali aj scenár vzniku „obmedzenej vojny“.¹⁹²

Náčelníci vojenských spravodajských služieb generálnych štábov ozbrojených síl Varšavskej zmluvy na pravidelnej ročnej porade ešte v roku 1969 tento scenár vylúčili. Dospeli k zhode, že USA a ich spojenci zapracovali do strategického zámeru a operačných plánov len scenár „neočakávaného a náhleho rozpútania všeobecnej vojny“. Mal nasledovať bezprostredne po predchádzajúcej utajenej prípravnej fáze.

Vojenská spravodajská komunita štátov Varšavskej zmluvy hodnotila, že faktor prekvapenia by sa stal len jednou z hlavných podmienok víťazstva vo „všeobecnej vojne“. Predpokladali, že tejto vojne bude predchádzať kratšie obdobie napätia.¹⁹³ Rozhodli, že zvýšené úsilie monitorovania a vyhodnocovania varovných indikátorov bude potrebné koncentrovať práve na toto obdobie (v dobových dokumentoch sa používali aj pojmy „znaky“, „príznamy“, „výstražné“ alebo „kritické“ indikátory – pozn. M. P.).

---

¹⁹¹ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 233 „Stav a perspektívy rozvoja agentúrneho úseku“.

¹⁹² ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 234 „Zvýšenie účinnosti vojenskej strategickej rozvedky“.

ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 81 „Dohoda o súčinnosti služieb strategickej rozvedky Varšavskej zmluvy v napätej medzinárodnej situácii“.

¹⁹³ Holsti teoreticky rozpracoval problematiku konfliktov. Napätie (tenzia) je jedným z kľúčových znakov konfliktu, pretože je v ňom vždy prítomné. Identifikovať zdroj napätia je mimoriadne náročné, ale dôležité. Jeho správna identifikácia je tzv. predispozíciou každého konfliktu.

Nevylučovali ani scenár aplikovania globálnej stratégie klamaní formou tzv. krízových manévrov. Jej predpokladaná podstata mala spočívať v tom, že USA a ich spojenci v snahe „...rozptýliť pozornosť rozvedok socialistického tábora...“¹⁹⁴ vyvolajú v rôznych oblastiach sveta napätie premenlivej intenzity.

Vyhodnotená „otvorená fáza“ vojnového konfliktu mala začať rozsiahlym nasadením klasických a atómových zbraní. Spravodajskí analytici Hlavného ústredia uvedenú fázu predpokladali v trvaní od niekoľkých hodín až do 3 – 5 dní. K podobnému odhadu dospeli aj iné vojenské rozvedky členských štátov Varšavskej zmluvy. Vyhodnotili ho na základe analýzy získaných relevantných informácií z cvičenia „FALEX – 68“.

Strategický agentúrny prieskum vojenských rozvedok Varšavskej zmluvy mal za úlohu získavať a vyhodnocovať hodnotné informácie o predpokladanom charakteru obdobia, ktoré malo predchádzať vzniku vojnového konfliktu. V tomto období mali vojenský spravodajskí analytici tento predpoklad potvrdiť alebo vyvrátiť. Prioritnou úlohou bolo správne zadefinovať a vyhodnotiť výstražné indikátory určenia začiatku tohto obdobia a jeho jednotlivých fáz na eskalačnej špirále.

Náčelníci spravodajských správ GŠ armád Varšavskej zmluvy sa zhodli v tom, že je potrebné na základe dosiahnutej vzájomnej súčinnosti určiť aj súčinnosť na vyššie uvedené obdobie rozpútania vojenskej agresie. Riešil to nakoniec tzv. Budapeštiansky protokol, ktorý obsahoval dohodnutú súčinnosť vo fázach získavania informácií dvoj alebo viacstranným spôsobom a utajenou distribúciou spravodajských informácií. Uvedený protokol rozširoval formy súčinnosti, ktoré obsahoval už tzv. Sofijský protokol (najmä súčinnosť na báze vojenských a leteckých pridelených – pozn. M. P.).

Rozšírenie oblastí súčinnosti sa týkalo najmä oblastí výmeny informácií o prieskumných cestách v záujmovom priestore s cieľom identifikovať hlavné záujmové objekty podľa nariadení príslušných „Hlavných ústredí“ členských štátov Varšavskej zmluvy.

Ďalšie oblasti sa týkali vzájomného verifikovania poznatkov získaných agentúrnymi prostriedkami formou pozorovania a výmeny správ o operačnej situácii, kontrarozvednom

---

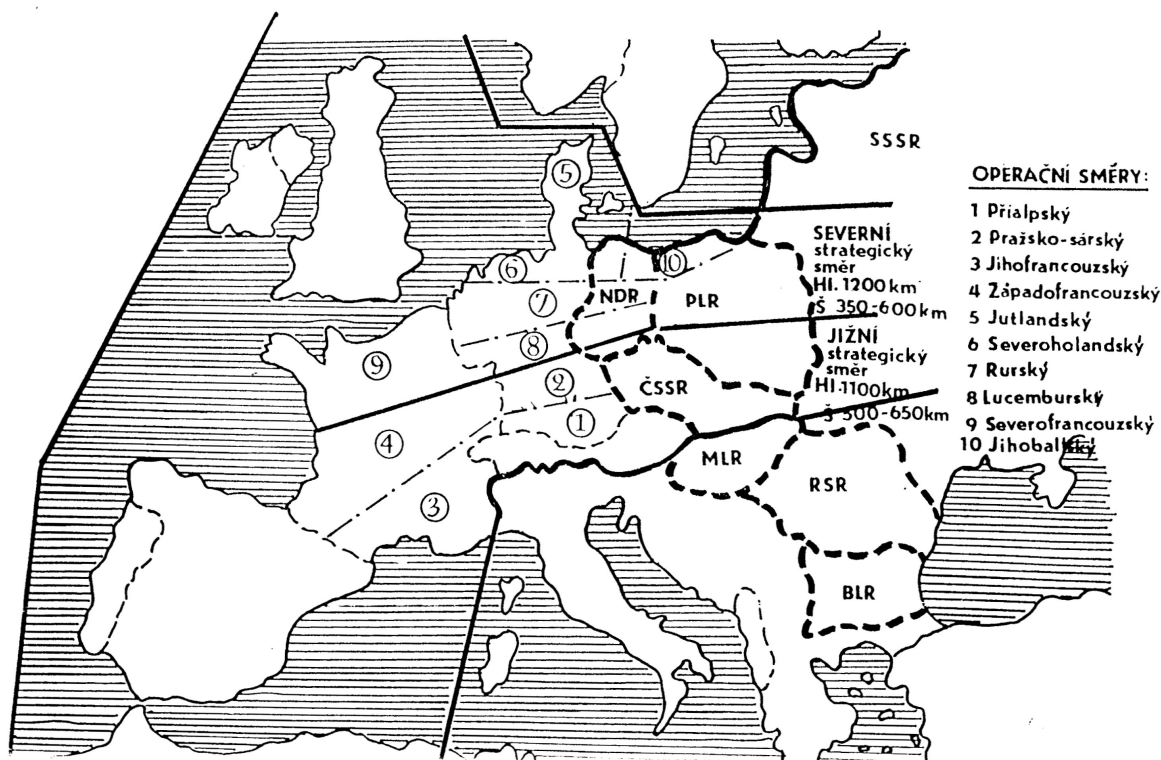
¹⁹⁴ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 60 „Koncepcia výstavby operačného agentúrneho prieskumu v rokoch 1985 – 1990“.

režime a „...všetkých nepriaznivých príznakov...“.¹⁹⁵ Tieto „príznyaky“ neboli špecifikované, ale len sformulované vo všeobecnej rovine konštatovania.

Význam operačného agentúrneho prieskumu sa zvyšoval najmä v „období zosťreného medzinárodného napätia“, pretože v tomto období ešte v záujmových priestoroch nemohli pôsobiť „iné prieskumné prostriedky frontu“.

Vypracované varianty scenárov predpokladali najväčšiu záťaž na agentúrne prostriedky 1. a 2. skupiny 1. oddelenia agentúrneho úseku Spravodajskej správy GŠ ČSLA. Z tohto dôvodu mali byť posilnené o agentúrne chodecké skupiny 4. skupiny. Tieto agentúrne prostriedky mali mať v prvom období frontovej operácie najväčšiu zodpovednosť za získanie hodnotných správ o protivníkovi. Až v ďalšom období sa predpokladalo, že budú do tyla protivníka nasadené aj ostatné prieskumné prostriedky frontu.¹⁹⁶

SCHÉMA ZÁPADNÍHO VÁLČIŠTĚ S VÝZNACENÍM STRATEGICKÝCH A OPERAČNÍCH SMĚRŮ

¹⁹⁵ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 234 „Zvýšení účinnosti vojenskéj strategickej rozviedky“.

¹⁹⁶ ABS Praha, f. ZSGŠ, BF č. 60 „Konceptia výstavby operačného agentúrneho prieskumu v rokoch 1985 – 1990“.

GEOSTRATEGICKÉ REGIONÁLNE PRIESTORY

